

ДОДАТКОВІ МАТЕРІАЛИ ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ «НА УРОК»

На Урок
освітній проект

САМООСВІТА І ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ВЧИТЕЛЯ: ІНСТРУМЕНТИ ТА ПІДХОДИ

ЕЛЕКТРОННИЙ ЖУРНАЛ

2019

ОСВІТНІЙ ПРОЕКТ «НА УРОК»

<https://naurok.com.ua>

ЗМІСТ

- [Учителі зможуть використати державні кошти на підвищення кваліфікації](#)
- [12 порад, які допоможуть вчителю підготуватись до роботи в інклюзивному класі](#)
- [11 універсальних способів запобігти професійному вигоранню вчителя](#)
- [Розклад да Вінчі для вчителів](#)
- [Секрети управління часом для вчителя](#)
- [Нестандартний тайм-менеджмент для вчителів: прийоми максимальної продуктивності](#)
- [5 причин відвідувати онлайн-конференції](#)
- [Переваги інтернет-середовища для взаємодії вчителів](#)
- [Інтегровані уроки: від теорії до практики](#)
- [Створюємо інтегровані уроки: правила, які стануть вам у пригоді](#)
- [9 прийомів візуалізації для використання на уроці](#)
- [П'ять ігрових прийомів, які допоможуть зробити урок цікавим](#)
- [Організація та проведення шкільної екскурсії: правові аспекти](#)
- [7 переваг використання тестів для перевірки знань учнів](#)
- [Як поводитися вчителю у конфліктній ситуації](#)
- [Як мотивувати учнів до навчання: ефективна стратегія](#)
- [Чому важливо розвивати емоційний інтелект і емпатію](#)
- [Протидіємо булінгу: чого НЕ треба робити вчителю](#)
- [Класне керівництво: 7 кроків до успіху](#)
- [Сучасні методи навчання: досвід закордонних педагогів](#)
- [Шкільна освіта: досвід закордонних педагогів](#)
- [Шукати, аналізувати, систематизувати. Секрети роботи вчителя з інформацією](#)
- [Як навчитися вчитися та подолати синдром фіксованого мислення](#)
- [Флеш-картки у навчальному процесі: коли знання можна побачити](#)
- [Секрети успішної взаємодії учителя та учнів у позаурочний час](#)

Учителі зможуть використати державні кошти на підвищення кваліфікації

Чудова новина для вчителів: уже невдовзі монополія інститутів післядипломної освіти скінчиться. КМУ ухвалив постанову, згідно з якою профільне навчання, вже пройдене поза межами ІППО, може бути зараховане як обов'язкове [підвищення кваліфікації](#).

Ще масштабніші зміни чекають на нас уже з початку 2020 року: вчителі не тільки без проблем зможуть обирати, де навчатися, а ще й отримають можливість використати для цього кошти, виділені державою на підвищення кваліфікації.

«Гроші ходять за вчителем на підвищення кваліфікації – це фундаментальна новація, запроваджена Законом «Про освіту». Наша мета – дати вчителю свободу вибрати найкращі для його зростання курси. Дуже довго ми дискутували про процедури та механізми, як саме цей інструмент мало бути впроваджено. В результаті довгих консультацій з Міністерством фінансів та іншими ЦОВВами ми дійшли до варіанту, прописаного в цій постанові. Як на мене, це не найкращий з можливих варіантів, задумували ми цей механізм трохи інакше, проте це вже оптимістичний початок. Я сподіваюся, що надалі цей інструмент ще вдосконалюватиметься. Особливо важливо переглянути умови після певного часу з моменту впровадження, щоб відкоригувати, врахувавши отриманий досвід»

Міністр освіти і науки Лілія Гриневич

Відтепер підвищення кваліфікації проходитиме таким чином:

1. Після затвердження річного кошторису керівники закладів освіти мають оприлюднити дані про загальний обсяг фінансування підвищення кваліфікації.
2. Отримавши цю інформацію, педагоги повинні у найближчі 15 днів подати керівництву власний план підвищення кваліфікації. У ньому необхідно вказати тему, форму та обсяг курсів, які вчитель хоче пройти. А також обов'язково зазначити зазначити, хто є суб'єктом підвищення кваліфікації і скільки коштують його послуги.
3. План розглядає та затверджує педагогічна рада (з огляду на кошторис).
4. Керівник закладу освіти укладає договори з суб'єктами підвищення кваліфікації.

Зауважимо, що вчителі мають пройти щонайменше 150 годин підвищення кваліфікації впродовж 5 років. Та навіть якщо норму виконано, необхідно продовжувати підвищувати кваліфікацію – це обов'язкова умова для проходження атестації.

Затверджено професійний стандарт вчителя початкових класів

Мінсоцполітики затвердило перший професійний стандарт в Україні: [«Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти»](#). Документ містить чітку та повну інформацію щодо стандартів, навчання, професійного розвитку вчителів, а також - його функцій. Серед них:

1. Планування і здійснення освітнього процесу.
2. Забезпечення і підтримка навчання, виховання і розвитку учнів в освітньому середовищі та родині.
3. Створення освітнього середовища.
4. Рефлексія та професійний саморозвиток.
5. Проведення педагогічних досліджень.
6. Надання методичної допомоги колегам з питань навчання, розвитку, виховання й соціалізації учнів початкових класів закладу загальної середньої освіти.
7. Узагальнення власного педагогічного досвіду та його презентація педагогічній спільноті.
8. Оцінювання результатів роботи вчителів початкових класів закладу загальної середньої освіти.

Як зазначила Міністерка освіти і науки України Лілія Гриневич:

«Це вперше не тільки на національному рівні затверджено професійний стандарт, а й докладно, по-поличках розкладено, яку кваліфікацію повинна мати людина, що хоче бути або працює вчителем. У цьому документі немає розмитих формулювань, кожна компетентність, знання, вміння чітко виписані. Й це дуже важливо, адже так ми дали абсолютно новий інструмент і для роботодавців, і для університетів, що готують майбутніх педагогів».

У майбутньому стандарт допоможе оцінити рівень кваліфікації вчителя під час прийому на роботу, сертифікації чи атестації. Допоможе цей документ і вишам, які отримують чітку інструкцію з приводу того, яких фахівців вони мають готувати.

12 порад, які допоможуть вчителю підготуватись до роботи в інклюзивному класі

Інклюзивній освіті в Україні бути. Перша реакція у такому випадку у багатьох вчителів була однаковою – катастрофа! Більшість просто не готова до такого повороту. Найчастіше можна зустріти такі питання:

- *Справді, як ми можемо знайти час на навчання дітей з особливими потребами, коли в класі сидить 35 учнів, і всім потрібні знання?*
- *Ми так само виконуємо купу стандартних правил, готуємо тестування. Як шукати індивідуальні підходи та справедливо перевіряти успішність засвоєння теми?*

І ці побоювання не безпідставні. І на питання досить непросто знайти відповіді. Легко говорити про диференціацію освіти, але як змусити запрацювати систему у реальному класі? Пропонуємо декілька порад, що стосуються роботи над собою та з учнями.

1. Почніть з себе, змінюйтесь поступово

Для заклопотаних вчителів думки про прийняття абсолютно нового способу навчання дуже тривожні. Але все не так страшно, якщо почати з однієї невеликої зміни за один раз.

Наприклад, ви звикли користуватися білою крейдою чи чорним маркером для записів на дошці. А наступного разу візьміть інші кольори, використовуйте це правило і у підготовці роздаткового матеріалу. Колір, шрифт, його розміри, ілюстрації — все це важливо.

2. Займайтесь самоосвітою

Ні, це не завелика вимога до вчителя. Коли є можливість, відвідайте профільні конференції, слухайте вебінари, вивчайте матеріали, які допоможуть налагодити стосунки з особливими дітьми та організувати навчальний процес на гідному рівні. Сплануйте свій час належним чином для цього.

3. Створіть окрему теку для ідей

У процесі підвищення кваліфікації, пошуку нових освітніх шляхів, збирайте ідеї, ресурси, методи, які зможете використати на уроці. Це не марна праця, рано чи пізно ви звернетесь до результатів цього надбання.

4. Доповніть свій навчальний план

Переконайтесь, що ваш навчальний план має не однобічний характер, а враховує методики, техніки, прийнятні для ефективного навчання усього класу, незалежно від особливостей розвитку.

5. Працюйте разом із колегами, керівництвом

Лише разом можна змінити шкільну культуру. Ініціативи з налагодження роботи інклюзивних класів мають підтримуватися керівництвом школи. У такому разі знайдеться потрібне фінансування, реалізовуватимуться проекти, і загалом, буде більш комфортно працювати.

6. Дотримуйтесь певних правил від початку до кінця року

І мова не про дисципліну в класі. Працюючи з особливими дітьми, використовуйте озвучені раніше правила, адже передбачуваний клас для них – безпечний прихисток, картина, що вписується в їх уявлення про життя, місце, де вони знають, як поводитись, та що може спричинити порушення. Зрештою, це стане вашим стилем викладання.

7. Пробуйте різноманітні варіанти подачі інформації, в тому числі й презентації в PowerPoint

Це урізноманітнить навчальний процес, а для дітей з вадами слуху – прекрасна можливість бачити перед очима текст, щоб не пропустити критично важливі деталі.

8. Використовуйте спеціальні шрифти, готуючи роздаткові матеріали чи презентації

Якщо у вашому класі є діти з дислексією та різними типами інвалідності, привчіть себе використовувати спеціальні шрифти, більшість з них безкоштовна і адаптована до використання в кириличному письмі: Comic Sans, Ariel, Trebuchet MS, Myriad Pro, Geneva. Також не використовуйте занадто яскравий білий фон, віддайте перевагу кремовому чи подібним. Це суттєво полегшить життя дітям, адже вони зможуть читати та сприймати текст.

9. Пропонуйте проектну роботу

Це прекрасний спосіб дати можливість учням проявити себе, пишатися новими знаннями та шансом втілити їх у життя. Залиште місце для творчості у кожному проекті, не треба давати всім однакове завдання. Врахуйте особливості та можливості кожної дитини, щоб зрештою розкрити сильні сторони школяра. Додатковий бонус – вам не потрібно буде аналізувати однаково виконаний проект, адже у кожного буде своя родзинка.

10. Впроваджуйте практику партнерства та практикуйте роботу у групах

Це варто зробити, аби діти контактували, допомагали один одному. Подібна взаємодія руйнує безліч непотрібних стереотипів. Спробуйте часто міняти групи, щоб була змога попрацювати з більшою кількістю дітей, а не з 3-4 найактивнішими учнями.

11. Навчіться використовувати сильні сторони учнів

Кожен вчитель усвідомлює, що не всі школярі навчаються однаково. Тому використовуйте різні способи подачі інформації, різноманітні рівні складності перевірочних завдань, щоб всі учні могли проявити себе та якнайкраще зрозуміти матеріал.

12. Враховуйте можливості кожного, готуючи домашнє завдання

Здається, що ви все зробили правильно, а учень не виконав домашнє завдання? Не думайте, що це через лінь, можливо, робота недостатньо адаптована для такої дитини. Перегляньте свій алгоритм підготовки, можливо, інколи доцільно відмовитись від «домашки», або зробити її спільною для декількох предметів.

Не бійтесь змін. Інклюзивна освіта – це виклик, але з ним ви неодмінно впораєтесь, доклавши трохи зусиль.

11 універсальних способів запобігти професійному вигоранню вчителя

Здається, цей урок, день, рік, клас були особливо важкими? Хто знає, чи є сили йти далі. Повірте, ви не самотні. У якийсь момент більшість вчителів відчують, що перегоголи.

На жаль, ми не знайшли статистику, але було б цікаво дослідити, скільки педагогів щороку йдуть зі школи за причинами, не пов'язаними з виходом на пенсію. У скількох вчителів закінчується ресурс, і вони готові залишити улюблену справу, бо продовжувати далі немає сил? Педагоги з досвідом знають, що таке вигорання, бо хоч раз у житті, але вони відчули його. Також вони знають, як виходити з такого стану. Тож ділимося з вами порадами досвідчених колег.

1. Знайдіть колег, з якими не страшно показати слабкість

Це значить, що кожному потрібні люди, з якими відчуваєш себе у безпеці, до яких не страшно звернутися за допомогою. Не просто вдавайте, що у вас з колегами все добре, а знайдіть того, з ким комфортно. Ви не зобов'язані подібатись усім вчителям у школі чи дружити з ними. Але якщо поряд буде той, на кого можна покластися, це чудово. Урок не склався? Поговоріть з колегою. Вас зрозуміють та дадуть дієву пораду. Не тримайте в собі сум від того, що щось пішло не за планом.

2. Будь світлом

До вчителя стільки вимог, купа обов'язків, скільки всього треба встигнути. У середині наче чорна діра, яка поглинає енергію. Здається, ця діра поглинула і настрій класу. Ніхто не хоче зараз знаходитись у стінах школи: ні вчитель, ні учні. Коли в умовах маленького світу класу ви готові здатися, знайдіть в собі сили змінити хід подій. Згадайте щось веселе з практики. У вас точно є такий спогад. Розкажіть про нього дітям. І ви відчуєте миттєві зміни на краще. А все взаємопов'язано. Коли ви даруєте світло, вам його повертають.

3. Урізноманітніть свої будні

Стомилися від робочих зошитів та перевірки контрольних? Покиньте їх. Так, у вас є певні цілі, продиктовані стандартами. Але щоденна робота має стати тим, що вчитель не тільки навчає, а й розвивається, шукає нові способи втілити свої ідеї. Має нові ідеї! Вимагайте, щоб адміністрація школи довірилась вам та дозволила бути творчим вчителем!

4. Призначте дату зустрічі з собою

Учитель – людина, що віддає, а не забирає. Звісно, так просто свої плани, здоров'я поставити на друге місце. Але важливо зрозуміти, що здоровий вчитель – здоровий клас. Внутрішня гармонія, з'являється тоді, коли у вас є час, який витрачається на себе. Попіклуйтесь про себе, перш ніж почати піклуватись про інших. Призначте дату зустрічі з собою та не скасовуйте її.

5. Не перебирайте на себе чужі проблеми

Аби бути хорошим вчителем, потрібно добре виконувати свої обов'язки, але ви не можете врятувати цілий світ. Інколи педагоги так сильно опікуються учнями, що їх невдачі сприймають, як свої. Ви не можете захистити дитину від усього. Краще навчіть її гідно приймати ситуацію, боротися. Вам важливо зрозуміти, коли час відступати. Ви не зобов'язані рятувати кожного учня.

6. Не беріть собі домашньої роботи

Підрахуйте, скільки часу витрачається на перевірку зошитів. Шукайте можливість покращити цей показник. Якщо все ж довелося взяти зошити додому – обмежте час, який ви можете витратити на перевірку. Не встигли, то не встигли. Не забувайте, коли ви берете додому роботу, ви обкрадаєте свою сім'ю і себе. Ви забираєте увагу, хвилини спілкування і віддаєте на поталу зошитах. Якщо розумієте, що перевірка може зайняти багато часу, просто попередьте учнів, що доведеться трохи почекати.

7. Не робіть навчання своїм життям

Учителі сумно відомі тим, що завжди шукають нові ідеї для роботи у класі. Наприклад, перед сном потрібно почитати книги про освіту, чи пошукати в інтернеті оригінальні способи подати новий матеріал. Але вас може спалити те, що ваше хобі – це ваша робота. Краще почитайте перед сном художню літературу, подивіться смішні відео. Вашому мозку потрібна перерва.

Якщо ви шукаєте способи самоосвіти та розвитку (а це дуже добре!), подумайте про реєстрацію на цікавий курс, семінар. Відвідайте профільну виставку. Шукайте різні варіанти, але не дозволяйте роботі забирати ваш особистий час.

8. Знайдіть свій стиль

Навчання – це мистецтво, а не наука. Вчителя можна порівняти з художником. То ж знайдіть свій власний стиль, який відрізнятиме від інших. Також це значить те, що ви зможете бути самим собою, не копіюючи чужу манеру. Ви – цінність.

9. Не бійтесь використовувати знак «Не турбувати»

Аби підтримати баланс між роботою та життям, навчіться розмежовувати їх. Коли ви виходите зі школи, ви перетворюєтесь на звичайну людину. Робочі проблеми хай турбують у робочий час, користі від цього буде більше.

10. Знайдіть людей, які зіткнулися з такою ж проблемою, що й ви

Дозвольте собі влитися в освітню спільноту. Соцмережі у цьому дуже допомагають. Неодмінно знайдеться той, хто переживає зараз ті труднощі, що й ви. Завжди можна поговорити з цією людиною. Все ж легше, коли розумієш, що ще хтось стикається з такими проблемами.

11. Не забувайте, є падіння, а є й злети

Коли ви відчуваєте себе виснажено, найпростіше розчаруватися у житті, мріях, стараннях. Але абсолютно нормально відчувати ентузіазм чи апатію у професії вчителя. Це нормально, якщо щоденно ви не стрибаєте з ліжка з нестримним бажанням щодуху бігти на роботу. Є гарні часи, а не дуже.

Не забувайте, що ви завжди можете витратити час на перегрупування та «скидання налаштувань». Ви можете відродитися, наче **фенікс**. А наступний клас чи навчальний рік будуть кращими.

Розклад да Вінчі для вчителів

Починати новий семестр завжди непросто, адже під час канікул усі вже налаштувалися на відпочинок. Але доводиться повертатися на роботу, де на вас вже чекає сила-силенна справ, які треба терміново зробити! І тут на допомогу вам прийде вміння контролювати свій час та вибудовувати послідовність справ таким чином, щоб все встигнути, тобто тайм-менеджмент. Скажете, він є ефективним не для всіх? То ви просто ще не знайшли свою методику! Геніальні люди розумілися на тому, як організувати свій час, адже нерідко працювали одразу над декількома проектами, як, наприклад, Леонардо да Вінчі. Його метод точно вартий уваги!

Розклад да Вінчі допоможе стати гнучкішими, для того, щоб робити всі справи не тільки швидко, а ще й творчо та радісно. Так-так, це цілком реально! І не так уже й складно.

Вважається, що планувати свій тиждень необхідно з понеділка, але насправді краще починати раніше, наприклад, у неділю. Такий підхід дозволить увійти у понеділок, у цей найскладніший день тижня, підготовленим та трохи розвантажити його. Але якщо ви хочете досягти дійсно хорошого результату, то варто постаратися та ретельно класифікувати всі завдання відповідно до складності та важливості кожного з них. Вдалося? Чудово! Але ні в якому разі не відкладайте найважливіші справи до кінця тижня!

Організуємо свій час як генії

Кожен ваш день має бути чітко структурованим. А якщо ви зможете структурувати день, тоді вдасться і правильно розподілити час протягом тижня! Зрозуміло, що деякі справи ви не зможете «пересунути» на більш зручний час. Наприклад, із затвердженим розкладом уроків боротися немає сенсу. Втім, у вас залишається ще безліч часу та можливостей!

1. Глибока робота

Тобто рутина, яку необхідно виконувати кожного дня. У вчителів це, наприклад, підготовка до уроків, перевірка зошитів та різноманітних робіт, заповнення журналу тощо. Робіть речі, які здаються вам найважчими та найнуднішими, на початку робочого дня, відклавши всі другорядні завдання.

2. Адміністрування

Така робота є у всіх, а не тільки у самих адміністраторів різного рівня. Вам необхідно займатися організацією документів, перевіркою електронної пошти та складанням графіку зустрічей (із батьками, адміністрацією школи, колегами...). Ці завдання дуже важливі та часто потребують більше часу, ніж здається. Втім, якщо ви звикнете до необхідності систематично виконувати таку роботу, то незабаром відчуєте, що вам стало легше.

3. Зустрічі

Наради та зустрічі з батьками, безумовно, є важливим елементом роботи вчителя. Але вони часто відволікають вас від основної роботи... Тому їх також необхідно заздалегідь внести до свого графіку. Фахівці з тайм-менеджменту говорять про те, що такі зустрічі краще планувати або на ранок (до 10 години, що не дуже зручно для вчителя), або після 17-ї. Таким чином ви позбавитеся емоційних потрясінь протягом робочого дня.

4. Спорт

Регулярні заняття спортом допоможуть вам підтримувати у тонусі не лише тіло, а й душевний стан. І для цього зовсім не обов'язково йти до спортзалу! Робить зарядку та бігайте – це вже чудово. Найкраще займатися вранці, ще до роботи, особливо якщо вам доводиться часто затримуватися у школі через позакласну роботу, наради чи зустрічі з батьками учнів. І, як кажуть фахівці, тренуватися краще за все у понеділок, середу та п'ятницю.

5. Самоосвіта

Учителі просто вимушені займатися самоосвітою – це вимога професії. Тому принаймні раз на тиждень варто приділяти відвідуванню (не обов'язково офлайн, це можуть бути онлайн-конференції та вебінари) освітніх заходів. До речі, вони не можуть бути не пов'язані безпосередньо з вашою роботою, адже додаткові знання ніколи не бувають зайвими!

6. Відпочинок

Леонардо да Вінчі вмів не тільки працювати, а й добре відпочивати! Отже і ви, складаючи свій денний та тижневий графік, передбачайте час на відпочинок. Присвятіть час собі та своєму хобі чи спілкуванню з друзями, нехай навіть дві години на день. Ви заслуговуєте на відпочинок і потім обов'язково подякуєте собі за це!

І неодмінно влаштовуйте собі справжні вихідні. Зрозуміло, що вчителю часто доводиться працювати на вихідних, але це не означає, що треба

згоріти на роботі. Раз на тиждень можна дозволити собі розслабитися, сходити в ресторан, клуб, кіно чи театр, аби розвантажити мозок та просто відпочити.

Зверніть увагу!

Щоб розклад да Вінчі подіяв, треба виконати кілька важливих умов. По-перше, складіть список завдань – це чудовий інструмент, який дозволить підвищити продуктивність праці, співвіднести цілі з можливостями. Тому не забувайте щоранку вносити до списку 5 найважливіших завдань, з якими треба впоратися впродовж дня. Розподіліть їх за складністю: від найважчого до найпростішого, це дозволить впоратися значно швидше. І ще - на час глибокої роботи обов'язково вимикайте зовнішні подразники: телефон, електронну пошту тощо. Спробуйте, а раптом це ваш ідеальний розклад дня?

Секрети управління часом для вчителя

Скоріше за все вам знайома прикра ситуація, коли учні докоряють в тому, що ви не принесли перевірену контрольну, хоч і обіцяли. Ви знаєте, чому так трапилось, але школярі погано розуміють, наскільки велике у вас навантаження. Інколи здається, що тільки вчитель вчителя й зрозуміє.

Аби вистачало часу на ефективну роботу, відпочинок, хатні справи, спілкування з родиною й на 5 хвилиночок в тиші з філіжанкою кави, потрібно вміло керувати власним часом. Це мистецтво, і воно має назву – тайм-менеджмент.

Тайм-менеджмент – це низка методик, використання яких спрямоване на підвищення працездатності, ефективності виконання поточних та запланованих задач. Простіше кажучи, це вміння розумно керувати власним часом.

Є думка, що важливо організувати робочі процеси саме на час перебування у школі. Проте для вчителя є два ключові періоди: викладання та підготовка до уроків. Часто педагог відчуває себе канатоходцем, який балансує над прірвою нескінченних задач. Це вірний шлях до стресу та вигорання. Розумне управління часом допоможе вам:

- позбутися стресу;
- відчути задоволення від роботи;
- підвищити продуктивність власну та класу;
- знайти час на пошуки та втілення нових цікавих освітніх методів.

Організованість і ще раз організованість

Цей пункт вимагає великої сили волі. Вам потрібно організувати власний робочий простір, думки та робочі матеріали. Наприклад, ви можете зробити помітки у кабінеті, підписавши коробки, шафи. Така робота допоможе прибрати та позбутися зайвих речей, які створюють хаос. Визначайте ваші справи за пріоритетністю, у цьому вам допоможе метод Ейзенхауера, про який ми писали у контексті [прокрастинації](#).

Ретельно готуйтеся до уроків

Кожен учитель знає, що гарно підготований урок можна використати і з іншим класом, чи навіть наступного року. Зберігайте плани в електронному вигляді, аби наступного року витратити мінімум часу для їх підготовки.

Боїтесь, що випадково видалите матеріали? Зберігайте їх на хмарних сервісах. Рекомендуємо також використовувати спеціальні додатки та інтернет-ресурси, які урізноманітнюють урок і зменшують кількість паперової роботи.

Не бійтеся просити про допомогу

Попросіть поради у колеги, зверніться за допомогою у соціальні мережі. Ви здивуєтесь, наскільки багато вчителів ладні допомогти просто так, бо їм не важко, бо вони розуміють. Сьогодні допомогли ви, а завтра допоможуть вам. Лишень, будь ласка, не витрачайте даремно час на гортання стрічки новин. Під час підготовки це недоречно.

Рекомендуємо також використовувати матеріали з нашої [Бібліотеки](#), які вже додали ваші колеги. А якщо ви поділитесь своїми надбаннями, інші вчителі матимуть чудову нагоду подякувати вам.

Робіть перерву

Вчителі також потребують відпочинку. Робіть паузу між напруженими годинами. Не перевіряйте зошити на перерві, відпочиньте. Два перевірених зошитки погоди не зіграють.

Просто скажіть «ні»

Ви знаєте, скільки «добровільної» роботи вам пропонують щотижня. Навчіться відмовляти, якщо у вас дійсно немає часу. Можливо, наступного разу вас і не попросять, а значить, часу на важливі справи у вас буде більше.

Не робіть одночасно декілька справ

Пориньте в одну, визначте час (наприклад, півгодини), який можна витратити на неї. Коли сплине час, можете відволікатись. Звісно, говорити з кимось і перевіряти зошити – заманливо. Та чи допоможе це роботі?

Попрацюйте над своїм перфекціонізмом

Ви знаєте, скільки часу у вас забирають спроби довести справу до досконалості. Перегляньте свої принципи, на жаль, ви фактично єдина людина, яка помітить, наскільки досконалим вийшов новий урок.

Поради, що допоможуть управляти часом, перевірені вчителями:

- Організуйте спеціальну коробку чи теку для паперів, напишіть на ній «На завтра».
- З вечора готуйте матеріали, які будуть потрібні завтра, і складайте в ту спеціальну теку.
- Спробуйте знайти у кожному класі учня-помічника.
- Використовуйте спеціальні додатки на телефоні чи комп'ютері.
- Розділяйте папери за категоріями: читати, заповнювати, оцінювати тощо.
- Користуйтеся порадою, яку даєте своїм учням: не відкладайте на останній вечір підготовку до уроку.
- Передбачайте кризу. Ви знаєте, коли в навчальному семестрі у вас найбільше навантаження, підготуйтеся до нього заздалегідь.

Нестандартний тайм-менеджмент для вчителів: прийоми максимальної продуктивності

Новий навчальний рік ще не розпочався, а вчителі вже мають безліч планів і справ, які потребують щоденної уваги. Швидко впоратися з ними допоможе вміння контролювати свій час та розставляти пріоритети у роботі.

Проте хіба можна чітко структурувати день, якщо вчительська праця передбачає постійні форс-мажори? А окрім творчої підготовки до занять є щоденна рутинна, наприклад, заповнення журналу, перевірка зошитів та робіт. Багато хто з нас застосовує принципи тайм-менеджменту, проте, попри всі намагання, працювати ефективно все одно не вдається.

Як виділити найголовніше та дотримуватися плану впродовж тривалого часу? Змінити тактику та обрати прийоми, які корисні саме для вас!

Як же працювати радісно, творчо і натхненно в умовах планів, нарад, звітів та дзвінків?

Застосовувати прийом «Мислення рукою»

Для того, щоб точно нічого не забути, варто складати списки ідей та невідкладних справ. Запишіть питання, які слід розглянути на зустрічі з батьками, законспекуйте корисні поради, прослухавши вебінар для вчителів, складіть детальний план свого виступу на педагогічній нараді. Робити це краще ввечері: зранку вже буде приблизне розуміння того, чим зайнятися. Записи краще робити у тому порядку, в якому плануєте виконувати справи. І пам'ятайте: починати краще з важливої або важкої роботи.

Утримати у голові всі ідеї, які виникають упродовж дня, буває важко, тому створюйте численні нотатки – у діловому щоденнику, в телефоні, у ноутбучі. Все це допоможе не розгубити найрізноманітніші ідеї. Краще запам'ятати цілі, наміри та справи допоможе візуалізація – для цього намалюйте мету, що вас надихає, створюйте та використовуйте [ментальні карти](#).

Корисно створити окремий перелік повторюваних справ, виконання яких потребує додаткових зусиль, а тому з'являється ризик зробити все невчасно

або неналежним чином. Потрібний робочий настрій можна створити або дочекатися, поки він з'явиться. Але те, що не надихає, слід робити тоді, коли продуктивність і так на нулі.

Мати вибір, плануючи

Нестандартним прийомом тайм-менеджменту може стати імпровізація. Тож застосовуйте при плануванні щоразу нові рішення, з яких можна обирати. Можливо, для цього доведеться продумати власні переміщення, так, щоб мати додатковий запас часу, або шукати способи порозуміння з раціональними колегами, враховуючи сильні риси кожного з них.

Зробіть для своїх поточних справ якомога більше робочих «чернеток» – це допоможе оперативно реагувати на зміни планів та реалізувати нові завдання у потрібний момент. Наприклад, готуючись до уроку, запишіть перелік прийомів, за допомогою яких можна влучно пояснити матеріал. Якщо дітям будуть потрібні додаткові пояснення, ви швидко усунете проблему.

Регулювати завдання, враховуючи спади та підйоми працездатності

Визначте час доби, коли ваша продуктивність максимальна. Якщо настрої дуже впливає на ваше самопочуття, відслідкуйте, що саме підвищить працездатність максимально швидко. Оскільки все, що зроблено без інтересу до роботи, потрібно вдосконалювати, краще зарядити внутрішню батарею. Це допоможе одразу робити справи ефективно.

На мінімумі енергії краще робити механічну роботу, наприклад, рахувати бали, а коли сил вдосталь, хочеться творити, можна братися і за складні справи – саме час подумати про те, як провести уроки наступного тижня.

Визначати не лише кінцеві терміни та цілі, а й проміжні

Ми можемо працювати напружено та натхненно, але перемикаючись на інші справи, ризикуємо забути про попередні цілі та не дотримуватися термінів виконання роботи. Для того, щоб встигати виконати усе заплановане, у вчителя мають бути проміжні цілі, відповідність яким потрібно перевіряти,

та проміжні терміни виконання. Так, можна виділяти у великих справах маленькі кроки, виконання яких можна перевіряти щотижня або кожні 10 днів. Наприклад, якщо ви запропонували дітям вивчити сто іноземних слів з параграфу, перевіряти в них варто кожні десять. Так легше визначити, з якими саме труднощами вони стикаються, що є для них найважчим. Це допоможе встигати вчасно та не відхилятися від курсу.

Дозволити собі багатозадачність

Сучасні люди мають цілий арсенал різноманітних цілей, бажають стати успішними одразу у декількох справах, тому часто перемикаються з однієї на іншу. Якщо монотонність не для вас, спонтанно змінюйте заняття протягом дня. Так, підготувавшись до наради, можна відволіктися на планування позакласної роботи, наприклад, зв'язатися з адміністрацією нового музею для школярів. Недарма кажуть, що відпочинок – це зміна діяльності, отже, ви зробите багато справ, не втомившись.

Робити уважно те, що потребує концентрації

Та рутинна робота, яку доводиться робити власноруч, має бути зроблена бездоганно! Як цього досягнути? По-перше, завдання, що потребують підвищеної уважності, потрібно визначити заздалегідь. Іноколи потрібно лише підлаштуватися під загальноприйнятій спосіб ведення справ, наприклад, переносючи дані з паперового до електронного журналу, зробити 3-4 перерви у роботі та декілька разів перевірити дані.

Як утримувати увагу, коли часу обмаль, а працювати необхідно? Налаштуватися на роботу легше, якщо пообіцяти собі приємну винагороду після вдалого завершення. Виконали всю паперову роботу – тепер можна випити смачну каву.

Можна перетворити справи, що викликають напруженість, на ритуал. Так, щоб не спізнюватися на нараду, виходьте з дому заздалегідь, а звикнути до цього буде легше, якщо ви використовуватиме крокомір та почнете слідкувати за результатами. Це навчить вас вести здоровий спосіб життя. Якщо потрібно працювати з нецікавою інформацією, заздалегідь збираючи дані, заведіть красивий нотатник та улюблену ручку, чи, може, оберіть найзручніший додаток з приємним інтерфейсом для вашого смартфона. Це підвищить вашу продуктивність.

Мотивувати себе, уявляючи, як спокійно на душі від вдалого закінчення справ

Перспектива вчасно закінчити рутинну справу з гарним результатом мотивує будь-кого, хоча найсильніше вона впливає на тих, у кого переважає образне мислення. Наприклад, якщо ви готуєте учнів до контрольної роботи, уявіть, як чудово буде перегортати вже перевірені вами аркуші, де приклади розв'язані правильно. Нехай емоції, які виникають у цей час, допомагають прямувати до мети.

Отже, парадокс нетрадиційного менеджменту полягає в тому, що риси характеру, з якими так старанно борються – мінливість настрою та схильність до багатозадачності – несуть у собі величезний потенціал. Застосування принципів, які є ефективними у роботі саме для вас, перетворюють блискучі ідеї на ефективні дії!

5 причин відвідувати онлайн-конференції

Конференція – завчасно заплановане, організоване зібрання людей для обговорення певної проблематики, яка визначена заздалегідь. Таке визначення надає нам всемогутній інтернет. І воно правильне, але у ньому забули сказати про те, що конференції – це ще й можливості для розвитку, опанування нових знань, пошуку нестандартних рішень та неймовірних ідей, а також для натхнення!

Та давайте відверто: часто на такі заходи можуть потрапити лише обрані. Чи це справедливо? А хіба інші педагоги не заслуговують на можливість підвищити свій професійний рівень та просто послухати цікавих спікерів? І тут на допомогу приходять [онлайн-конференції «На Урок»](#)! Якщо ви хоч раз брали участь у заходах такого формату, то вже знаєте, що вони мають великі переваги.

1. Взяти участь може кожен

Немає жодних обмежень за віком, предметним напрямом, рівнем кваліфікації тощо. Вам цікава тема? Просто реєструйтеся та приходьте на трансляцію. Ви зможете дізнатися багато корисного!

2. Кращі лектори

Для чого ми відвідуємо конференції? Щоб отримати нові знання, навички, досвід; почути поради та лайфхаки від спеціалістів. Але це мають бути дійсно кваліфіковані фахівці. А чи легко потрапити на майстер-клас від крутого лектора? Якщо онлайн, то так!

3. Економія часу

Онлайн-формат зручний тим, що вам навіть не доведеться виходити з дому. Немає необхідності витратити час на поїздку в інше місто (бо ж як на зло, найцікавіші заходи відбуваються десь дуже далеко), домовлятися про відрядження чи відпустку за свій кошт, знаходити собі заміну тощо. А ще можна не переживати, що ви щось пропустите чи не почуєте: завжди є можливість подивитися конференцію в записі.

4. Натхнення та нові ідеї

Участь у конференції здатна покращити ваш емоційний стан. Ще б пак, адже коли слухаєш експертів, дізнаєшся більше про їхній шлях до успіху, то починаєш вірити у власні сили та намагаєшся досягти не менших успіхів у власній роботі. Інколи ж так потрібен стимул!

5. Мислити ширше

Бути майстром своєї справи надзвичайно круто. Але не менш круто розвиватися та розширювати власний світогляд, стежити за новаціями педагогічного світу та опановувати суміжні теми. Адже прогрес не стоїть на місці! А отже необхідно бути готовими до змін та хоробро зустрічати їх.

Формат онлайн-конференцій дійсно крутий! Ми переконані в цьому, тому з радістю та натхненням організовуємо для вас конференції на найрізноманітніші теми. Наша мета: показати вам досвід педагогів-практиків, продемонструвати нестандартні методи роботи та підказати нові шляхи для втілення задуманого. А ще це чудовий шанс стати частиною спільноти вчителів-інноваторів, які прагнуть змінити сучасну систему освіти на краще. І ваші відгуки говорять нам про те, що ми йдемо правильним шляхом!

Переваги інтернет-середовища для взаємодії вчителів

Від чого залежить успішність учнів? Від гарних підручників, сучасного обладнання, чудових навчальних програм, продуманих реформ та власного бажання? Кожна з цих відповідей правильна, але рушійною силою завжди залишається вчитель. Але і вчителям потрібно вчитися, аби легко та невимушено досягати нових висот. Проте тут одразу постає нове питання: як, де і у кого?

Звісно, що один в одного! Це найефективніший варіант, що підтверджується ґрунтовним дослідженням кращих спеціалістів Гарварду. Виявилося, що лише за рік співпраці, висококваліфіковані вчителі здатні допомогти своїм колегам значно підвищити рівень викладацького мистецтва.

Дійсно, хто на 100% знає, як впровадити нову освітню технологію, якщо не той, хто її вже використовує? Освітянам є що розказати один одному! До того ж, завдяки інтернету, дізнаватися щось нове та ділитися досвідом можна навіть не виходячи з дому! У цьому дуже допомагають соцмережі, але вони, на жаль, не ідеальні. Для плідного спілкування необхідні спеціальні потужні платформи, однією з яких є «На Урок».

Справжньою «родзинкою» нашої платформи є [Бібліотека розробок](#) для вчителів. Це масштабний проект, покликаний об'єднати педагогів зі всієї країни, зробити їх партнерами на шляху до єдиної мети – підвищенням власної кваліфікації та вдосконаленням навчального процесу.

У кожного вчителя, щиро закоханого у власну професію, є безліч цікавих рішень та нестандартних підходів до навчання. Хтось вдало використовує сучасні освітні методики, хтось удосконалює їх, а хтось взагалі розробляє власні! Звісно, що ховати такі перлини не варто, навпаки, необхідно розповідати про свої знахідки усьому світу. І наша Бібліотека надає саме таку можливість! А щоб розпочати обмін досвідом, достатньо просто завантажити на сайт власну розробку уроку (з будь-якого предмета!), сценарій позакласного заходу чи навіть методичні рекомендації.

Чому це круто та корисно? Чому такою можливістю варто скористатися? На те є декілька причин:

- **Синергія.** Тільки єднання та співпраця гарантують результат та досягнення основної мети освітян – забезпечення учнів якісною освітою, надання їм ґрунтовних знань.

- **Наставництво.** Вчителі, які тільки-но розпочинають кар'єру мають потребу у допомозі та рекомендаціях від досвідчених колег. А ви ж отримуєте можливість розвиватися як наставник та помічник.
- **Легкий розвиток.** Все можна зробити самотужки, нічого нездійсненого у цьому світі немає. Але все ж таки розвиватися та просувати освіту вперед легше разом. Більше того, саме разом це і треба робити.
- **Доступ до ідей колег.** Навіть ті, хто просто фонтанує новими ідеями, рано чи пізно може зіштовхнутися з їх дефіцитом. Не треба медитувати чи благати допомоги через соцмережі, достатньо просто зайти до Бібліотеки та надихнутися.
- **Цікаві вебінари.** І їх можна не лише слухати, а й проводити самому. Головне – бажання та наявність корисної для вчительської спільноти теми.
- **Час на власні справи.** І подеколи це чи не найважливіший момент. Якщо вам не доведеться розробляти урок з нуля, то не потрібно і відривати час від сім'ї.

І до того ж, все це можна робити абсолютно безкоштовно! Що, погодьтеся, теж є не аби яким плюсом.

Інтегровані уроки: від теорії до практики

Педагоги-інноватори активно залучають в навчальний процес різноманітні нові методики. Це дозволяє цікаво й актуально реалізувати збалансовану навчальну програму. Інтегровані уроки для вчителя з досвідом не є чимось незвіданим. Вони давно використовують їх на практиці (колись такі уроки називали бінарними чи комбінованими). Молоді вчителі могли лише чути про таку діяльність. Сьогодні ж Міністерство стимулює школи до участі в експериментальних інтегрованих курсах чи, принаймні, педагогів використовувати міжпредметну інтеграцію під час реалізації навчальної діяльності.

Інтегровані уроки – це міждисциплінарне об'єднання уроків, спрямоване на комплексне пізнання теми, законів, ідей з метою отримання школярами більш поглибленого розуміння тієї чи іншої ситуації.

Якщо розглядати використання інтегрованих уроків у світовій практиці, то можна зробити висновок про популярність такого виду діяльності.

Наведемо декілька прикладів з практики вчителів США:

У школі міста **Ешвілл, Північна Кароліна**, школярі отримують математичні навички у танці. Такий спосіб використовують і для вивчення Сонячної Системи. У школах цих міст вчителі реалізують основну навчальну програму через мистецтво. Такий підхід обрано не даремно, він базується на результатах дослідження 1999 року, яке мало назву «Чемпіони змін: вплив мистецтва на навчання». У ньому говориться про те, що постійна участь в мистецьких заходах (музичних, театральних) підвищує успішність у математиці та читанні. Крім того, подібний підхід дозволяє працювати з учнями з так званої групи ризику (діти з проблемних сімей).

Професор університету **Маямі** (так, вища школа не відірвана від початкової та середньої) Охай Лі, працює з наймолодшими школярами, створюючи невеликі вітрові та дощові станції. Учні пізнають основні закони природи і найпростіші фізичні явища: випаровування, конденсацію, теплову енергію тощо. Після проведення такої роботи рівень знань школярів суттєво підвищився, а навички логічного мислення вдосконалилися. Оскільки класи є, як правило, мультинаціональними, така робота сприяє покращенню комунікативних навичок і підвищенню рівня знань англійської у школярів, для яких вона не є рідною.

У школі **Нью-Гейвена, штат Коннектикут**, розроблено інтегрований курс для дітей з проблемних сімей. Він охоплює роботу в школі та позашкільні заняття. У позашкільній роботі, яка безпосередньо пов'язана із шкільною програмою, діти навчаються сплачувати податки, вести бізнес, розглядають законодавчі норми та виконують інші цікаві види робіт. Такий підхід робить навчання наближеним до реальності. А в результаті школярі підвищили середній бал з математики та читання.

Вчителі розробляють складну програму, здатну потіснити типовий підхід до навчання. Коли школярі пізнають світ через міждисциплінарні зв'язки, вони розуміють, навіщо навчатися. Навчання – це не просто оцінка у журналі, це адаптація до сучасних реалій.

Як запроваджувати інтегровану навчальну програму?

Це непросте запитання, яке постало перед методистами та педагогами-практиками. Ми наведемо приклад типового плану організації інтегрованого уроку:

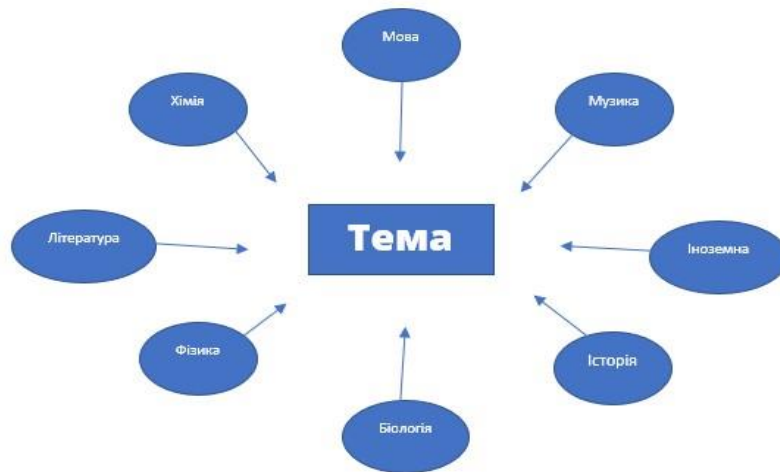
1. **Проведіть попередню роботу.** Цей пункт передбачає формування команд, визначення думки школярів щодо певної теми, способів викладання та використання різноманітних видів робіт.
2. **Шукайте міждисциплінарні зв'язки.** Обравши певну тему для вивчення, визначте, з якими предметами інтегруватиметься цей процес.
3. **Продумайте можливість розробки учнівських проектів.** Для школярів проектна діяльність є цікавою, тому не бійтеся, що робота може виявитися надто складною.
4. **Визначтесь із системою оцінювання** до початку інтегрованого уроку чи теми. Учні можуть використовувати різні методи для реалізації та презентації отриманих знань. Тому стандартна схема оцінювання не підійде, розробіть унікальну систему чи порадьтесь зі школярами.
5. **Дозвольте школярам навчатися.** Наставництво над партнерами з групи допоможе кожному з її учасників отримати більш глибокі знання та повірити у власні сили.

Також варто розрізняти різні напрямки інтеграції. Зазвичай існує декілька класифікацій, більш детально ми зупинемось на тій, що ілюструє ступінь залучення міжпредметних зв'язків.

1. Багатодисциплінарна інтеграція

Вона орієнтована, передусім, на дисципліни, які організуються навколо певної теми. Існує багато способів втілення такої програми, відрізнятимуться вони інтенсивністю та насиченістю. Вони мають, як правило, загальношкільний характер.

Як правило, використовується більш інтенсивний темп роботи, а задіяна может бути вся школа. Найчастіше заклад об'єднується на окремі підгрупи, відповідальні за реалізацію певного проекту. Аби організувати їх роботу, необхідно докласти чимало зусиль, зокрема для забезпечення комунікації. Представники кожної з груп (чи вся група) можуть періодично зустрічатись для розробки плану виконання завдання. Така масштабна групова діяльність матиме свої результати:

- Об'єднання заради спільної роботи.
- Повне занурення у процес.
- Взаємодія учнів не тільки в межах одного класу, а й всієї школи.
- Засвоєння технологій та різні способи презентації діяльності.
- Глибоке і всебічне розуміння учнями теми.
- Підтримування постійного інтересу до актуальних питань сучасності, невід'ємний від навчального процесу.

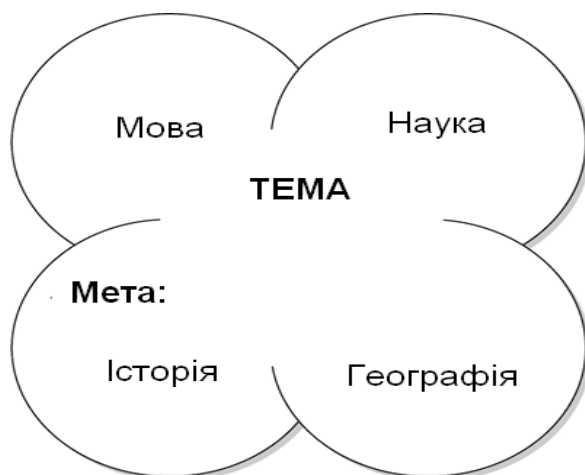
Як варіант, можна провести роботу спільно з учителями, які викладають в одному класі. Варто організувати один масштабний проект (а не 10 невеликих).

- **Організація:** типові навчальні предмети згруповані навколо вивчення теми.
- **Роль вчителя:** фасилітатор, спеціаліст.
- **Сфера:** типова навчальна програма.
- **Ступінь інтеграції:** помірний.
- **Оцінювання:** за нормами кожного з предметів.

Міждисциплінарна інтеграція

Базується на поєднанні споріднених дисциплін (наприклад, читання, письмо та декламація у межах вивчення літератури). Педагог може самостійно чи разом з однокласниками втілювати ідею в життя чи спільно з колегами. Окремі навчальні предмети відрізняються, проте важливо підкреслити міждисциплінарні зв'язки, завдяки чому розвивається мислення на більш високому рівні.

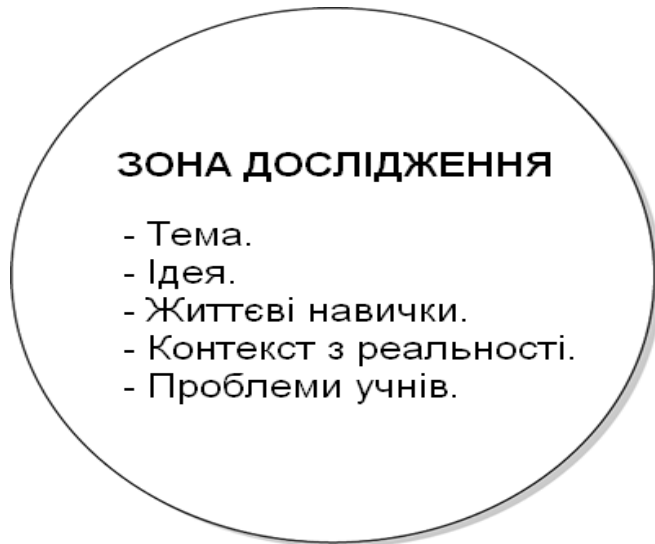
Прикладом такої діяльності є уроки в школі Маямі, про яку мова йшла вище. Учні зосереджуються не просто на явищі випаровування чи вітру, а на природі цих явищ, шукаючи їм логічне пояснення.

- **Організація:** міждисциплінарні зв'язки з розвитком ключових навичок.
- **Роль вчителя:** фасилітатор, спеціаліст, натхненник.
- **Сфера:** типова навчальна програма з елементами міждисциплінарних зв'язків.
- **Ступінь інтеграції:** середній, інтенсивний.
- **Оцінювання:** окремо сформована система, що базується на принципах оцінювання в межах окремої дисципліни.

Трансдисциплінарна інтеграція

Спрямована на поглиблення зв'язку навчального процесу та реальних життєвих ситуацій. Програма розробляється з огляду на типові проблеми, які виникають у школярів конкретної місцевості. Завдяки цьому учні розвивають життєві навички, застосовуючи їх у реальному житті.

Одним зі способів реалізації трансдисциплінарної інтеграції є проектне навчання, або STEM, про який ми неодноразово згадували. Учні та вчителі обирають тему для дослідження, що базується на інтересах школярів з прив'язкою до планування навчального процесу.

Пропонуємо найпростіше завдання з тих, що ви можете зробити: спільно з дітьми сплануйте проект покращення облаштування класу. Це кропітка робота – від ідеї до пошуків шляхів реалізації. Згодом можете вийти на масштаби школи чи взагалі міста.

- **Організація:** використання навчальних дисциплін, реального контексту та проблемних запитань.
- **Роль вчителя:** спеціаліст, співавтор ідеї та партнер у реалізації.
- **Сфера:** реальне життя, проблемні питання.
- **Ступінь інтеграції:** змінний, залежно від теми.
- **Оцінювання:** окремо сформована система.

Створюємо інтегровані уроки: правила, які стануть вам у пригоді

Інтегровані уроки стають усе більш популярними. І не дарма. Адже вони сприяють розвитку інтелектуального і творчого потенціалу учнів, мотивують їх пізнавати природу явищ, які вивчаються, розвивають вміння бачити причиново-наслідкові зв'язки. Нестандартні форми роботи, які зазвичай використовуються на інтегрованих уроках, стимулюють увагу школярів, знімають втому та психологічне напруження. Крім того, проведення таких занять допомагає ще більше зацікавити дітей навчанням. Усе це – завдяки динамічній роботі, різноманітності способів подання інформації та застосуванню інтерактивних технологій.

Проте організація та проведення інтегрованих уроків – це досить непроста справа. Адже вчителю необхідно не лише бути висококласним фахівцем у своїй галузі, а й мати ґрунтовні знання з дисциплін, які інтегруються з основним предметом. Крім того, якісний інтегрований урок – зазвичай складний за своєю структурою, а головне – змістом. Його проведення потребує не просто схеми чи плану-конспекту, а добре продуманого сценарію. Бо тут задіяні кілька суб'єктів пізнання, використовується часто дуже різний матеріал та методи навчання.

Для того, щоб полегшити процес підготовки таких креативних і дієвих уроків, ми пропонуємо 8 правил, які неодмінно вам допоможуть.

1. Не бійтеся експериментувати

Не треба боятися експериментувати. Варто намагатися інтегрувати не лише споріднені дисципліни (фізику та хімію, історію та літературу), але й, на перший погляд, досить відмінні предмети – історію та математику, фізику та іноземну мову. Головне завдання вчителя – усвідомлювати реальну мету проведення таких уроків (насамперед, для зацікавлення дітей і підвищення їхнього інтелектуального рівня, а не «для протоколу»).

2. Дізнайтеся думку дітей

Не варто впроваджувати інтегроване навчання автократичними методами, ставлячи дітей перед фактом. Краще запитати, які теми вони хочуть розглянути детальніше чи з якими навчальними дисциплінами вони б хотіли спробувати поєднати ваш предмет. Таким чином ви покажете, що

думка школярів важлива для вас, а це, у свою чергу, покращить комунікацію з дітьми. Крім того, школярі неодмінно будуть виявляти цікавість та активність, адже це і їхня заслуга. Та не варто забувати, що основне завдання комбінованого уроку – навчати, а не розважатися.

3. Порадьтеся з колегами

Ефективне впровадження принципів інтеграції шкільних предметів просто неможливе без ефективної комунікації між учителями. Лише вона допоможе знайти точки перетину, цікаві та актуальні теми і дозволить створити надзвичайно ефективні механізми для всебічного вивчення певних понять, явищ тощо.

Крім того, взаємодія з колегами сприяє успішній координації дій. Наприклад, за потреби об'єднати кілька уроків поспіль в одному класі. Це дозволить оптимізувати витрати часу і забезпечити максимально ефективно засвоєння навчального матеріалу. Крім того, ви зможете проводити якісні заняття, не сповільнюючи темпу.

4. Поясніть дітям, навіщо це потрібно

Детально розкажіть школярам про мету проведення інтегрованих уроків. Бо така дієва форма роботи не повинна сприйматися школярами як просте урізноманітнення навчального процесу. Вони повинні зрозуміти, яку практичну користь можна отримати під час таких уроків. Крім того, школярі мають відчувати власну причетність до планування і проведення занять.

5. Зверніться до дирекції школи

Для досягнення успіху в створенні інтегрованого уроку необхідно знайти порозуміння з дирекцією школи. Це дозволить почуватися досить вільно під час підготовки, не обмежуючи своїх планів і можливостей. Так, на уроці можна буде об'єднувати не просто кілька навчальних дисциплін, але й працювати одночасно з кількома класами на декількох уроках поспіль.

6. Об'єднайте зусилля

Успішна інтеграція просто неможлива без об'єднання зусиль усіх учасників навчального процесу. Розуміти її мету, докладати максимум зусиль під час

підготовки та проведення мають усі: і педагог-інтегратор, і колеги-вчителі, і учні. Крім того, такі форми роботи потребують чіткого та продуманого планування.

7. Застосовуйте сучасні технології

Інтернет і мультимедійні технології дозволяють підняти навчання на якісно новий рівень. Вони зроблять інтегрований урок більш наочним та інтерактивним, що неодмінно зацікавить дітей. Дізнатися більше про корисні ресурси для створення інтегрованих уроків ви зможете у [статті](#).

8. Намагайтеся «ЛОВИТИ МОМЕНТ»

Спробуйте письмово фіксувати найбільш дієві форми роботи, теми та комбінації навчальних предметів. Адже це стимулюватиме зацікавленість учнів, яка є одним із найважливіших чинників, що впливають на дієвість роботи вчителя. Потрібно намагатися тримати в тонусі весь клас, змінювати форми роботи, постійно чергувати теорію з практикою. Крім того, варто пам'ятати про різноманітність, постійно пробувати щось нове, пам'ятаючи, що навчання має бути не лише яскравим, але й ефективним.

9 прийомів візуалізації для використання на уроці

Чи знаєте ви, інформацію якого типу представлення ви краще запам'ятовуєте – текстову, графічну чи звукову? А чому надають перевагу ваші учні?

Спеціалісти стверджують, що більшість людей якнайкраще сприймає саме візуальну інформацію – вона швидше систематизується, а кольорові образи завдяки включенню емоційної складової ліпше сприймаються.

Візуалізація – це створення та представлення графічного образу текстової чи математичної інформації, що робить її наочною, а отже, зручнішою для аналізу та осмислення.

Протягом тривалого часу ми готували матеріали, присвячені популярним прийомам графічного представлення різноманітної інформації, які можна використовувати практично на будь-яких уроках. Презентуємо добірку популярних прийомів візуалізації, опублікованих у журналі освітнього проекту «На Урок».

Буктрейлер

Це короткий відеоролик, що відтворює у довільній формі розповідь про певну книгу. Створюється за аналогією до трейлерів у кіно. Як правило, такий метод роботи використовують для підвищення зацікавленості до прочитання книги. Що важливо, буктрейлер може робити і вчитель, і учні, залежно від того, що є метою роботи. Найбільш цікава його особливість – у специфічній подачі інформації, здатної інтригувати.

Гіфки та соціальні мережі

Оригінальний засіб осучаснення образів класиків світової та української літератури. Ви можете створити профіль письменника у соцмережі або уявне онлайн-листування двох митців, чи навіть розробити тематичні гіфки та емоджі! Це зовсім просто та водночас дуже цікаво. Проведення уроків у такому форматі дозволить школярам під час навчання використовувати зручні онлайн-інструменти, а також виявити власні творчі здібності та зробити видатних особистостей з підручника трошки ближчими!

Інтелект-карти

Це універсальний спосіб організації інформації, адаптований для максимально продуктивного сприйняття мозком. Технологія вчить мислити у новій площині, залучаючи до активної роботи обидві півкулі мозку. Думки та висновки викладаються у зручному форматі, з довільним додаванням малюнків та інших допоміжних елементів. Найпопулярніша схема містить декілька складових: ключові слова з теми, графічні зображення, стрілки, що поєднують між собою різні блоки. Все це покликано формувати інтуїтивне сприйняття інформації.

Інтерактивні книги та підручники

Це осучаснення звичного формату книг, яке стало можливим завдяки останнім здобуткам в ІТ сфері. У книзі текст доповнюється 3D моделями, аудіо, відеоматеріалами та тематичними анімаціями. Цікаво, що в Україні такий формат існує досить давно, а тепер набирає все більшої популярності. Найчастіше інтерактивні книги можна придбати на сайтах видавництва.

Інтерактивні стрічки часу

Це динамічний спосіб вивчення хронологічного перебігу подій шляхом його візуалізації. Прийом не втрачає своєї актуальності на жодному з предметів. Створення таймлайну можна використовувати для перевірки знань та під час засвоєння нової теми.

Інтернет-меми

Це будь-яка інформація, подана лаконічно і дотепно, щоб привернути увагу користувачів інтернету. Вона відтворює певне ставлення до подій чи обставин. Найпопулярнішими є інтернет-меми у форматі зображення із влучним жартівливим текстовим поясненням. Тривалий час вважалося, що їх використовують у мережі тільки з розважальною метою, проте доведено, що у навчанні вони теж є доволі ефективними.

Лепбук

Це саморобна інтерактивна папка чи зошит, де збираються і яскраво оформлюються різноманітні пізнавальні матеріали з певної теми, що

вивчається. Головна перевага лепбука в тому, що він створюється власноруч і оформлюється за власним смаком - з додаванням різноманітних рухливих деталей, кишеньок, конвертиків, міні-книжечок чи інших елементів. Це дозволяє структурувати інформацію, активно долучатися до навчального процесу і виявляти творчі здібності школярів. Завдяки цьому процес пізнання стає дійсно захопливим!

Скрайбінг

Це метод розповіді чи пояснення, що супроводжується паралельним створення схематичних малюнків, які відтворюють ключовий зміст сказаного. Завдяки залученню цього прийому можна, розповідаючи про будь-що, підкріплювати сказане графічно у максимально зрозумілому і привабливому для слухача форматі.

Хмари слів

Хмара слів – це візуальне відтворення списку слів, категорій чи міток на єдиному спільному зображенні. За допомогою хмар слів можна візуалізувати термінологію з певної теми. Це сприяє швидкому запам'ятовуванню інформації. Хмару слів можна легко згенерувати власноруч, використавши спеціальні програми.

П'ять ігрових прийомів, які допоможуть зробити урок цікавим

Помічаєте, що під час уроку учні втрачають увагу? Таке буває, особливо при вивченні нового матеріалу. А що ж робити, коли за програмою треба все ж таки «вчитати» основну теорію?

Щоб урок не перетворився на лекцію, спробуйте під час заняття переключати увагу учнів. Для цього якнайкраще змінювати форму роботи з пасивного вивчення до активного навчання. Пропонуємо добірку простих і цікавих прийомів для цього:

1. Прийом «Так чи ні»

В чому сенс: Вчитель загадує певне число, літературного героя, явище природи тощо, а задача учнів віднайти відповідь. Головна умова – учні мають послідовно задавати питання, на які вчитель може відповідати лише «так», «ні» чи «не суттєво».

Приклад: На уроці природознавства вчитель, наприклад, загадує слово «Місяць».

Приклад діалогу:

- Це небесне тіло?
- Так!
- Воно газоподібне?
- Ні!
- Ми можемо його побачити на небі без телескопу?
- Так!
- Воно з хвостом?
- Ні!
- Ми бачимо його щоночі?
- Так!
- Ми бачимо його детально?
- Так!
- Це супутник Землі?
- Так!
- Це Місяць!

Навіщо: Цей прийом дозволяє формувати навички системного мислення, відбирати потрібні факти, пов'язувати їх між собою у єдиний логічний ланцюжок.

Для того, щоб зменшити галасливість при роботі, вчитель попередньо має зазначити, що питання краще задавати послідовно, не перебиваючи та поважаючи один одного.

2. Прийом «Здивуй-но!»

В чому сенс: Вчитель задає учням, здавалося б, просте запитання, над яким вони і не замислювались. А після припущень школярів повідомляє їм цікавий факт на цю тему.

Приклад: На уроці біології під час вивчення харчових ланцюжків можна активувати увагу школярів, наприклад, наступним чином:

Як відомо, основним раціоном харчування сов є миші, а миші харчуються зерном. Отож питання: скільки зерна може зберегти одна сова за все життя? До речі, вага пташки всього 250 г.

Учні почнуть припускати різні варіанти, після цього можна їм повідомити:

За життя сова-неясип може зберегти аж 50 тон зерна! Адже кожна пташка живе в середньому 50 років. За рік вона з'їдає понад 1000 мишей, а кожна миша, в свою чергу, з'їдає в середньому 1 кг зерна за рік.

Навіщо: Такий прийом дозволить активізувати увагу школярів на уроці, наприклад, під час вивчення складної теми.

3. Прийом «Фантастична домішка»

В чому сенс: Прийом передбачає перенесення навчальної ситуації у незвичайні умови або середовище.

Приклад: На уроці географії під час вивчення планетарних закономірностей можна запропонувати школярам таке завдання:

Уявіть, що наша Земля зовсім не куля, а має форму куба! Як думаєте, чи відрізнялись би кліматичні умови на кубічній планеті в такому випадку?

У свою чергу, учні мають змодельувати ситуацію, аргументуючи власну точку зору.

Формат відповіді може бути наступним:

Розташування кліматичних поясів на планеті безпосередньо залежить від кута падіння сонячних променів, які потрапляють на її поверхню. В умовах кулястості Землі, кут сонячних променів на екваторі максимальний і зменшується у бік полюсів. Відповідно, від екватору до полюсів поступово зменшується температура нагріву поверхні Землі.

Якщо б Земля мала форму куба, на ній би було всього 3 кліматичні пояси: бокові грані мали б умови екваторіального поясу (кут падіння променів однаковий по всій площині кожної грані), нижня і верхня грані мали б умови сучасних арктичного та антарктичного кліматичних поясів, а перехідною зоною були б лише верхні та нижні ребра кубу. В межах них був би помірний кліматичний пояс.

Навіщо: Такий вид роботи дозволяє учням самостійно створювати алгоритм вирішення творчого завдання із залученням загальновідомих закономірностей чи певних фактів. Також при роботі в такому форматі у школярів виробляється навичка аргументації власної позиції.

4. Прийом «Ігрова мета»

В чому сенс: Вчитель пропонує учням виконати ряд однотипних завдань у форматі змагання між командами класу. Перемагає група учнів, яка перша та безпомилково виконає поставлену задачу.

Приклад: На уроці математики доцільно запропонувати кожній з команд вирішити в якості змагання складний математичний приклад у кілька дій. Кількість обчислень має бути на один менше за чисельність учнів у команді.

Так, перший учень проставляє послідовність математичних дій для вирішення прикладу, а інші по черзі виконують математичні дії. Перемагає та команда, яка перша правильно вирішить завдання.

Навіщо: В такий спосіб напрацьовується навичка командної роботи, а форма змагання сприяє виникненню потужної мотивації у більшості школярів.

5. Прийом «Знайди помилку»

В чому сенс: Вчитель викладає матеріал з теми уроку зі свідомо прихованою помилкою. Задача учнів виявити її одразу і пояснити, в чому саме хибність твердження.

Прийом запропонований Анатолієм Гіном у книзі «Прийоми педагогічної техніки».

Форма А (найпростіша)

У молодших класах, привчаючи школярів до цього прийому, доречно підказувати жестами чи інтонацією «небезпечні місця». Для підвищення мотивації радимо кожного учня, який перший помітив помилку, певним чином чимось заохочувати. Можна нагороджувати, наприклад, медаллю «Хома Невіруючий», яка буде передаватися від учня до учня, або дарувати певні яскраві наліпки тощо.

Приклад:

Твердження: $2+2 \times 2=8$

Аргументація: Твердження невірне, адже в першу чергу виконується дія множення, а вже потім додавання. Отже, $2 \times 2=4$, а $2+4=6$

Форма Б (середня важкість)

Учням надається текст з хибними твердженнями (наприклад, на уроках історії, біології, хімії, фізики тощо), або з помилками у написанні (наприклад, на уроках мовлення). Задача учнів виправити помилки, та пояснити в чому саме і чому запропонований варіант не є вірним.

Форма В (найскладніша)

У старших класах можна запропонувати ускладнену форму роботи: вчитель аргументовано доводить гіпотезу, яка завідомо є неправильною, а аргументація невірною.

Приклад гіпотези: З часом моря стають більш прісними.

Обґрунтування: Вся прісна вода, яка надходить в моря є прісною: по-перше, в них впадають води річок, які є прісними, по-друге, атмосферні опади, які також не є солоними.

Спробуйте додати сіль у стакан з водою. Що відбудеться? Так, сіль опуститься на дно. Отже, з часом в морях сіль, що міститься у воді кристалізується і опускається на дно. Цим пояснюється, що водойми мають різну солоність і всі вони поступово стануть зовсім прісними.

Контраргумент учнів: Вода, яка надходить в моря і океани дійсно є прісною, але вона все одно містить певний незначний вміст солі. А випаровується

виключно прісна вода, сіль же залишається. Таким чином вміст солей у морях та океанах, навпаки поступово збільшується, накопичуючись.

Різний вміст солі у водоймах залежить не від ступеня осідання солі на дно, а від інтенсивності випаровуваності. Вона обумовлена кліматичними умовами регіону. Так, у тропічних широтах мала кількість опадів і висока ступінь випаровуваності, тому тут водойми найсолоніші.

Навіщо: В ході впровадження такого прийому у школярів напрацьовується навичка критичного сприйняття дійсності і уміння аргументувати свою думку.

Організація та проведення шкільної екскурсії: правові аспекти

Проведення екскурсії – це чудовий спосіб поєднувати інтелектуальний розвиток та цікавий відпочинок. Адже саме в музеях, на виробництві, під час відвідування визначних місць, діти дізнаються багато нового, візуалізують свої знання, навчаються, граючись. Така форма роботи надзвичайно дієва, особливо наприкінці навчального року чи у пришкільному таборі. Адже вона дозволяє поєднати навчання та відпочинок (на який школярі вже налаштовані).

Сучасні технології дозволяють здійснити цікаву подорож до найвідоміших музеїв світу, не відходячи від екрана комп'ютера, під час [онлайн-екскурсії](#). Та літо ніби саме кличе нас активно подорожувати і шукати щось цікаве. Зважаючи на це, вчителю потрібно не лише мати бажання вирушити з учнями у подорож. Педагог має бути обізнаним із правовими аспектами організації та проведення екскурсій, які дозволять зробити мандрівку продуктивною, цікавою, а головне – безпечною.

Екскурсія та подорож: яка різниця?

Екскурсія, так само, як і подорож, – це організоване відвідування визначних місць групою осіб, яке здійснюється під керівництвом уповноважених керівників із освітньою, навчально-виховною, науковою, пізнавальною чи розважальною метою. Різниця в тому, що перша (екскурсія) триває менше 24 годин, а друга – більше 24 годин.

Такі відвідування можуть бути місцевими (у межах області, на території якої знаходиться навчальний заклад чи орган управління освітою, який організовує екскурсію) і дальніми (виходять за вказані межі).

Що варто знати організаторам екскурсії?

Організувати мандрівки для учнів може керівник навчального закладу чи відповідний орган управління освітою. Зверніть увагу, що директор школи може самостійно вирішувати, чи проводити екскурсію (без погодження з органами управління освітою). Якщо певні особи вирішили провести екскурсію, на них покладається чимало обов'язків. А саме:

- усіма можливими засобами сприяти успішній організації та проведенню заходу;
- видати наказ щодо мети, часу, маршруту, учасників заходу, а також призначити керівника екскурсії та його заступника;
- **провести інструктажі** (з техніки безпеки, охорони праці тощо) для керівника екскурсії та його заступника, видати йому засвідчену копію наказу щодо проведення екскурсії та список її учасників;
- проконтролювати повернення екскурсійної групи (якщо діти не повернулися вчасно – необхідно якнайшвидше встановити контакт із керівником групи, з'ясувати причини затримки, за потреби звернутися до всіх уповноважених органів).

Після завершення екскурсії керівник навчального закладу чи органу управління освітою має заслухати інформацію про неї від керівника групи.

Особливості формування екскурсійних груп

Брати участь у екскурсії можуть усі діти, які виявили бажання і не мають медичних протипоказань. Кількість учасників екскурсійної групи визначає її керівник разом із навчальним закладом (може включати від 10 до 40 учасників віком від 6 років). Якщо ви обрали автобусну екскурсію, то зауважте, що склад групи залежить від кількості місць для сидіння.

Керівник групи та його заступник (заступники) мають бути старші 18-ти років і мати навички якісного надання першої медичної допомоги. Кількість заступників керівника групи визначає директор навчального закладу. Їх може взагалі не бути, якщо екскурсія (крім автобусної) буде здійснюватись у межах населеного пункту, в якому навчаються чи мешкають школярі. Якщо група виїздить за його межі, то її керівництво призначається із розрахунку: один керівник та один заступник на 25 учасників. На кожні наступні десять учнів додатково призначається один заступник.

Особливої уваги заслуговують екскурсії з використанням автотранспорту (автобусів), адже дорога – це територія підвищеної небезпеки. Організація таких заходів суворо регламентована:

- перевезення дітей має здійснюватись водієм зі стажем не менше п'яти років, лише у світлу пору доби та за сприятливих погодних умов;

- якщо протяжність туристичного маршруту становить понад 250 кілометрів – необхідно направляти двох водіїв;
- якщо екскурсія здійснюється колоною з п'яти і більше автобусів, то їх мають супроводжувати уповноважені підрозділи Національної поліції;
- для кожних 10 дітей треба призначати керівника для супроводу, а для групи з 30 учнів необхідно мати медичного працівника;
- замовник послуг (наприклад, директор школи) зобов'язаний забезпечити дітей питною водою, засобами медичної допомоги, а керівника групи – телефонним зв'язком та списком номерів служб екстреного виклику.

Дізнатися більше про правила здійснення екскурсійних поїздок на автотранспорті можна [тут](#).

Обов'язки керівника групи та його заступників

Відповідальність за життя і здоров'я учасників екскурсійної групи несуть її керівник із заступниками. Вони мають ознайомити школярів із планом роботи та маршрутом екскурсії, провести для них цільовий інструктаж, нагадати про важливість дотримання правил громадського порядку і техніки безпеки, поінформувати про можливі фактори ризику. Крім того, відповідальні особи повинні отримати копію наказу щодо проведення екскурсії та список учасників групи. Перед дальніми екскурсіями чи подорожами дітей до 18 років провести збори для їхніх батьків.

Безпосередньо під час проведення екскурсії керівник групи та його заступники мають забезпечити дотримання учнями необхідних правил та інструкцій. Крім того, на них покладені такі обов'язки:

- вживати необхідних заходів для створення безпечних умов для учасників екскурсії;
- дотримуватися затвердженого маршруту та плану екскурсії (окрім ситуацій, коли учасникам загрожує небезпека);
- не допускати вибування учасників екскурсії без супроводу одного із заступників її керівника (від'їзд учасників можливий лише за умови, що в групі є два чи більше заступники);

- у разі настання нещасного випадку терміново організувати надання першої домедичної допомоги потерпілому, а за необхідності – доставити його до закладу охорони здоров'я;
- повідомити про нещасний випадок організатора екскурсії.

Керівник екскурсійної групи має право припинити мандрівку чи змінити її маршрут у разі виникнення небезпечних явищ та обставин, а також погіршення фізичного чи морального стану учасників. Після завершення екскурсії керівник повідомляє про це організаторів, за потреби додає офіційний звіт.

Права та обов'язки учасників екскурсії

Школярі, які беруть участь у проведенні екскурсій, також мають чимало обов'язків. Один із найголовніших – вчасно і відповідально виконувати розпорядження керівника групи та його заступника. Діти мають уважно слідкувати за станом здоров'я (своїм та інших учнів) і своєчасно повідомляти керівництво про будь-які проблеми. Також учні повинні дотримуватись громадського порядку, правил техніки безпеки. Не менш важливим є і те, що школярі зобов'язані шанобливо ставитись до природи, культурного надбання, поважати місцевих жителів. Учасники екскурсії можуть розраховувати на захист своїх прав відповідно до чинного законодавства.

Організація екскурсії чи подорожі з дотриманням таких правил не лише буде відповідати чинному законодавству. Якісне планування та відповідальна організація зроблять відпочинок дітей безпечним і цікавим. А якщо ви хочете дізнатися більше, перегляньте [інструкцію щодо організації екскурсій](#).

7 переваг використання тестів для перевірки знань учнів

Учитель завжди у пошуку чогось нового: матеріалів, методів, підходів, способів оцінювання знань. Знайти ідеальний варіант, який влаштує всіх і буде дійсно дієвим, не так просто. Але він все ж таки існує! Спробуйте застосувати тести.

Якими бувають тести? Їх можна класифікувати за різними ознаками. Наприклад, за призначенням виділяють такі тести: навчальних досягнень, готовності до навчання, інтелекту, психометричні та профорієнтаційні. Саме тести навчальних досягнень найчастіше використовуються у школі, і саме вони є одним із найнадійніших інструментів оцінювання знань учнів.

1. Швидка перевірка результатів навчальних досягнень із щойно вивченої теми.

Це дозволить значно зекономити час, який ви могли б витратити на проведення та перевірку кількох контрольних робіт наприкінці кожної теми. Використовуйте запитання різного рівня складності: це дозволить з'ясувати, наскільки глибоко учні вивчили тему і не витратити зайвого часу на перевірку.

2. Перевірка, що охоплює одразу декілька тем.

Скільки контрольних робіт треба провести, щоб перевірити знання учнів не з однієї, а з кількох пов'язаних між собою тем? Скільки уроків, під час яких можна було додатково пояснити складну тему, буде витрачено на написання робіт? У той час як за допомогою правильно складеного тесту можна оцінити знання у найширшому сенсі.

3. Об'єктивна оцінка рівня засвоєння навчального матеріалу.

Використання тестів виключає можливість дати суб'єктивну оцінку знанням учнів, що інколи можливе під час усного опитування. Наприклад, багато хто з дітей дуже хвилюється під час відповіді біля дошки і може відповісти неправильно.

4. Чітке виявлення прогалин у знаннях.

Ви зможете оперативно отримувати інформацію щодо того, наскільки добре учні засвоїли програмовий матеріал, не очікуючи завершення навчальної теми. І якщо рівень засвоєння знань недостатній, ви маєте змогу швидко все виправити. Такі тестування можна влаштовувати навіть наприкінці кожного уроку: ви матимете чітку картину засвоєння матеріалу і зможете скоригувати стратегію викладання.

5. Однакові умови для всіх учнів.

Усі учні отримують однакове завдання, яке рівноцінно оцінюється, тому навіть найменша можливість похибок чи помилок виключена.

6. Економія часу на перевірку.

Перевірка тестів займає значно менше часу, ніж перевірка контрольної роботи, яка передбачає розгорнуті відповіді на запитання чи розв'язання задач. Скільки часу ви витрачаєте на перевірку таких робіт? А от тести перевірити значно простіше.

7. Підготовка учнів до ЗНО.

Як показує практика, багатьом дітям складно працювати з тестами. Психологічний бар'єр, що виникає в школярів, можна легко подолати, сформувавши навичку роботи з тестами. І саме тому тестування будуть дуже доречними – діти звикнуть до такого стилю роботи і не відчуватимуть зайвого стресу, коли настане час скласти ЗНО.

Тести – це чудово і надзвичайно зручно! Сучасні технології дозволяють виводити тестування на новий рівень – в онлайн-середовище. Освітній проект «На Урок» підготував для вчителів нові можливості роботи онлайн: від створення **тесту** до перевірки його результатів. Ви створюєте тест потрібного вам формату в повністю українськомовному середовищі, поширюєте його серед дітей за допомогою посилання та коду. Діти виконують завдання у заданий період, після чого система проведе фактично миттєві підрахунки, які допоможуть визначити реальний рівень знань дитини. І все це безкоштовно, без винятків. Здається неймовірним? Усе цілком реально! Просто спробуйте та переконайтесь!

Як поводитися вчителю у конфліктній ситуації

Школа – це осередок постійної взаємодії між людьми, майданчик, де педагоги виховують дітей, збагачуючи їх новими знаннями. Тут постійно вирують емоції! І, на жаль, вони не завжди позитивні. А якщо додати сюди неабияку суспільну напруженість? Тож виходить, що все частіше ми чуємо страхітливі новини про булінг, конфлікти та навіть фізичне насильство у закладах освіти.

Тема конфліктів у школі не є новою. Їхньою жертвою може стати будь-хто, часто і сам учитель. Тож варто знати все про механізми вирішення конфліктних ситуацій та мати в своєму арсеналі заходи, які допоможуть уникнути непорозуміння. Крім того, від обізнаності вчителя, його морального авторитету в шкільній спільноті залежить формування світогляду дітей.

Головна проблема – відсутність порозуміння

Цькування та конфлікти як явище формуються у певній спільноті – дисфункціональній групі. Тут завжди є жертва, агресор та інші особи, які спостерігають за конфліктом. І часто саме останні, навіть несвідомо, підтримують існування булінгу, який є видовищем для спостерігачів. Для того, щоб така група перетворилася на міцний та дружний колектив, необхідно шукати у її членів спільні локальні інтереси, які б змогли об'єднати колектив.

Треба встановлювати контакт із дітьми, які демонструють хоча б мінімальні прояви агресивної поведінки. Для цього можна використовувати навіть незначний привід для налагодження діалогу. Це може бути будь-яке запитання у коридорі, їдальні чи на подвір'ї (наприклад, про улюбленого футболіста, хобі тощо). Учні дуже чутливо реагують на повагу та зацікавленість від старших, а особливо – вчителів.

Незважаючи на обставини та «історію взаємин» з учасниками конфлікту, саме педагог має швидко локалізувати і нейтралізувати проблему. Якщо виникла кризова ситуація, вчитель має усвідомлювати:

- Професійну відповідальність за її коректне вирішення. Учасники конфлікту мають усвідомити недопустимість існування таких ситуацій чи булінгу.

- Значимість власної ініціативи у вирішенні конфліктної ситуації, визнання важливості інтересів та почуттів дитини, адже вони ще продовжують формуватися.
- Факт, що сприйняття дитиною конфлікту і його причин може не збігатися з думкою педагога. Вчителю може бути нелегко зрозуміти глибину переживань дитини, а учню – взяти під контроль свої емоції чи визнати необхідність вирішення проблеми.
- Значно легше запобігти виникненню конфлікту, ніж успішно його вирішити.

Усі зусилля – на запобігання проявам насильства

Школа – це осередок постійної взаємодії між представниками різних вікових груп. Існують ситуації, коли вчитель може стати свідком конфлікту, і навіть його учасником. У таких випадках педагог має усвідомлювати не лише необхідність швидкого вирішення проблемної ситуації, але й пам'ятати, що захисту потребує і він сам.

Діалог та взаємоповага. Повага – це один із головних інструментів запобігання конфліктам. І якщо з'являються проблеми, треба боротися не з людиною, а з ситуацією. Необхідно знайти справжні причини конфлікту, бо визнання проблеми – це один із найголовніших кроків до її вирішення. Крім того, необхідно зрозуміти негативну мотивацію дитини, що спонукала її вчинити погано. Якщо вчитель не відчуває у собі достатніх сил для порозуміння з учнем – не варто соромитися цього. Краще звернутися по допомогу до психолога.

Неприйняття дискримінації. Кажуть, що думка – найшвидша річ у світі. Тобто позитивне сприйняття людей, які оточують нас, може спонукати до реального порозуміння та спільної роботи задля унеможливлення виникнення конфліктів. У кожного члена шкільної спільноти має сформуватися переконання в абсолютній неприйнятності будь-яких проявів булінгу та дискримінації у школі та суспільстві.

Чіткі «правила гри». Можна сформулювати (усно, а краще – письмово) сукупність правил поведінки і спілкування у навчальному закладі. Зверніть увагу на те, що такі норми мають давати відповіді на запитання «Як треба діяти?». Адже категоричні формулювання на кшталт «Цього не треба

робити!» розвивають саме негативну мотивацію. Також створені правила мають бути максимально простими, чіткими та однозначними.

Усвідомлення невідворотності відповідальності. Необхідно розуміти, що сам феномен існування булінгу та конфліктів у школі – це надзвичайно серйозне і загрозливе явище. Адже увесь сформований за шкільною партою негатив можна перенести й у доросле життя, стосунки у сім'ї та колективі. Тому варто одразу домовитися про те, що, оскільки такі явища неприйнятні, то й їх ігнорування чи замовчування неприпустиме. Не можна залишати без реакції жодного випадку булінгу чи образ. Діти мають зрозуміти, що реакція на протиправні дії буде негайною, а відповідальність – серйозною. Необхідно пояснити школярам, що інформування про такі явища – це життєва необхідність.

Відеоспостереження. Відеозйомка може допомогти розібратися у проблемній ситуації та захистити права ображеного у суді. Крім того, вона діє на психологічному рівні: розуміння того, що порушення буде задокументовано, зупинить можливих ініціаторів булінгу чи конфліктів. Зверніть увагу на те, що для встановлення обладнання та здійснення відеоспостереження необхідно отримати згоду всіх учасників навчального процесу.

Як діяти, якщо конфлікт відбувся

Кожну конфліктну ситуацію варто намагатися вирішити мирним шляхом та без психологічного тиску на можливих винуватців. Бо такі проблеми є свого роду етапом у відносинах між членами колективу. Головне – відійти від формулювання «Хто правий?», адже воно стимулює активізацію захисних механізмів, які можуть перетворити звичайне непорозуміння на глобальний конфлікт. Тож краще сформулювати запитання таким чином: «Як найкраще вирішити цю ситуацію?».

Якщо виникла конфліктна ситуація з учнем, варто діяти за правилом «ніхто не правий, і ніхто не винен». Навіть у ситуаціях, коли провина дитини очевидна, не варто перекладати усю відповідальність на неї чи її батьків. Педагог має зрозуміти природу негативної мотивації учня, а після цього – відшукати механізми вирішення неприємної ситуації. Дисциплінарні заходи варто спрямовувати на виховання порушника, а не на його покарання чи осуд. А якщо догана та зауваження все ж мають місце – їх треба адресувати не конкретній дитині, а негативному вчинку загалом.

Не варто забувати і про роль педагогічного колективу та учительського співтовариства. Її виразником може бути моральна підтримка, психологічна та методична допомога, а у найбільш кризові моменти – флешмоби та акції протесту вчителів. Саме завдяки їм можна активізувати інший механізм захисту прав учителів – суспільний резонанс та розголос у ЗМІ.

Закон – головна зброя вчителя

Варто пам'ятати, що одним із головних механізмів захисту прав учителя є чинне законодавство. Саме воно регламентує права та обов'язки всіх учасників навчального процесу. Зверніть увагу на той факт, що з 19 січня 2019 року набули чинності [зміни до законодавчих актів щодо протидії булінгу](#).

Булінг є адміністративним правопорушенням та тягне за собою накладення штрафу (від 850 до 3400 гривень залежно від обставин та повторюваності) чи виконання громадських робіт терміном від 20 до 60 годин. Крім того, за вчинення правопорушення малолітніми чи неповнолітніми особами відповідальність будуть нести батьки або особи, які їх замінюють. Якщо керівник закладу освіти буде замовчувати чи не повідомить уповноваженим органам Національної поліції про випадки булінгу, йому загрожує штраф від 850 до 1700 гривень або виправні роботи терміном до одного місяця з відрахуванням до 20 % заробітної платні.

У [Законі України «Про освіту»](#) прописано права та обов'язки учасників навчального процесу, регламентовано їхні дії щодо протидії булінгу в школі. Зверніть увагу: потрібні відомості можна знайти у таких статтях закону:

- 25 – Права і обов'язки засновника закладу освіти;
- 26 – Керівник закладу освіти;
- 30 – Прозорість та інформаційна відкритість закладу освіти;
- 53 – Права та обов'язки здобувачів освіти;
- 54 – Права та обов'язки педагогічних, науково-педагогічних і наукових працівників, інших осіб, які залучаються до освітнього процесу;
- 55 – Права та обов'язки батьків здобувачів освіти;
- 64 – Повноваження центрального органу виконавчої влади у сфері освіти і науки;

- 65 – Повноваження державних органів, до сфери управління яких належать заклади освіти;
- 66 – Повноваження органів місцевого самоврядування, Верховної Ради Автономної Республіки Крим;
- 71 – Громадський нагляд (контроль) у сфері освіти;
- 73 – Інститут освітнього омбудсмена;
- 76 – Психологічна служба та соціально-педагогічний патронаж у системі освіти.

Якщо ви знаєте права та обов'язки учасників навчального процесу, розумієте, якими є повноваження та можливості державних органів і структур, ви зможете захистити себе та оточуючих.

Як мотивувати учнів до навчання: ефективна стратегія

Ні для кого не секрет, що далеко не всім дітям подобається вчитися. Чому? Причини різні: відсутність зацікавленості, лень, складнощі у засвоєнні матеріалу, психологічний стан тощо. Але результат один: немає мотивації до навчання – немає хороших знань.

Чи можна цьому зарадити? Можна! Звісно, змушувати вчитися, розповідаючи про те, що це дуже корисно та колись у майбутньому точно знадобиться – це найгірший спосіб досягти мети. До того ж, існують більш дієві способи мотивування школярів до навчання. Що може переконати учнів навчатися та стимулювати їх інтерес?

- **Зміст матеріалу.** Так, далеко не всі учні дуже хочуть вчитися, у багатьох з них зовсім інші бажання. Наприклад, діти молодшого шкільного віку більше люблять бавитися, й їхньої провини в цьому немає. Вчитель, у свою чергу, має змінити напрям прагнень дітей таким чином, щоб він відповідав педагогічним цілям. Учні хочуть гратися? Використовуйте як засіб навчання дидактичні ігри!
- **Співпраця.** Враховуйте інтереси учнів, поговоріть з ними та дізнайтеся, що саме їх цікавить, що вони хочуть дізнатися та в який спосіб. Так ви дізнаєтеся про ключові потреби дітей, а отже – зможете підлаштувати під них навчальний план. Хваліть дітей, заохочуйте їхнє бажання досягти визнання, адже багато хто з дітей вчиться не стільки заради знань, скільки заради престижу. У цьому немає нічого поганого, такі прагнення необхідно заохочувати.
- **Свобода вибору.** Не секрет, що далеко не всім учням подобається навчатися лише через те, що їм нецікаво сприймати стандартний навчальний матеріал. Можливо, школярам потрібно більше індивідуальних чи творчих завдань, а може, вони зможуть краще працювати у групах.

Щоб отримати максимальний ефект, учителю необхідно виробити певну стратегію.

1. Побудувати теоретичну логіку предмету, зробивши учнів не просто виконавцями певних завдань, а своїми повноправними партнерами.
2. Обирати та подавати навчальний матеріал у такому форматі, який точно зацікавить учнів.

3. Використовувати різноманітні методи і форми навчання. Такий підхід завжди викликає інтерес та стимулює школярів до пізнання нового.
4. Орієнтуватися на реалістичні вимоги. Вони мають бути високими, але не настільки, щоб учні не могли їх виконати, інакше вони просто втрачають інтерес до навчання.
5. Вимоги треба підвищувати поступово.
6. Забезпечити стабільний та оперативний зворотній зв'язок з учнями.
7. Не забувати хвалити учнів, якщо вони на це заслуговують.
8. Аналізувати учнівські роботи максимально конкретно та коректно. Діти мають розуміти, що, якщо є критика, то вона стосується саме певних недоліків роботи, а не особистості школяра.
9. Не дозволяти жорсткої конкуренції між учнями та не порівнювати їх між собою. Конкуренція далеко не завжди стимулює до нових досягнень, навпаки – вона може призвести до негативних наслідків.
10. Давати учням свободу вибору. Якщо це можливо, нехай вони самі обирають види робіт з кількох альтернативних варіантів.

Відповідна мотивація навчальної діяльності завжди приносить позитивний результат. А щоб досягти його швидше, використовуйте різноманітні прийоми розвитку пізнавальної активності. Добре працюють такі способи мотивації навчальної діяльності як бесіда, створення проблемних ситуацій та ситуацій успіху, використання прийомів критичного мислення, наприклад, «Мозкової атаки», творчих завдань або дидактичних ігор тощо.

Чому важливо розвивати емоційний інтелект і емпатію

Успіх учителя визначається успішністю його учнів. Кого, як правило, вважають успішним учнем? У першу чергу, того, хто показує кращі результати в навчанні, перемагає в олімпіадах, бере участь у проектах, має здобутки в Малій академії наук та ін. Такий учень вважається одним з найрозумніших, відповідно, успішним.

Однак, чи можна говорити про те, що у дорослому житті найрозумніші є найуспішнішими? Ймовірно, ні! Мабуть, і серед ваших знайомих є такі, хто маючи виняткові розумові здібності, залишаються невдахами. Чому?

Ймовірніше, успішною можна назвати ту особистість, яка, крім високого рівня інтелектуального розвитку, має додаткові здібності: швидко знаходить спільну мову з оточуючими, легко пристосовується до зміни зовнішніх обставин, уміє контролювати власні емоції, відчувати емоційний стан інших та скеровувати свою поведінку відповідно до цього. Отже, для того, щоб стати успішним, бути лише розумним замало!

Що таке емоційний інтелект: у чому відмінність EQ від IQ

Розумна людина – та, яка є інтелектуально розвиненою. Загальновідомо, що рівень інтелектуального розвитку можна визначити кількісно за допомогою спеціального коефіцієнту – IQ. Саме за цим показником тривалий час діагностувала профпридатність потенційних працівників більшість успішних компаній. Однак, з часом виявилось, що цей показник не є визначальним!

За даними численних досліджень, ступінь розумових здібностей людини, який вимірюється тестами на IQ, лише на 20% визначає успішність особистості. При цьому 80% – рівень розвитку емоційного інтелекту (кількісно вимірюється за допомогою коефіцієнта – EQ).

Отже, **емоційний інтелект** – розуміння власних емоцій та розпізнавання емоційного стану оточуючих. Люди з високим рівнем EQ можуть ефективно керувати своєю емоційною сферою, тому вони легше адаптуються в суспільстві, швидше досягають своїх цілей у взаємодії з оточуючими.

Як визначити рівень власного емоційного інтелекту

На сьогодні існує низка методик, за допомогою яких можна обчислити EQ. Одна з найбільш популярних – методика Д. Гоуфмана, вона передбачає тестування за 10 питаннями, кожне з яких сформульоване таким чином, що дозволяє діагностувати когнітивні здібності, адаптивність, рівень самооцінки, ініціативність та оптимізм особистості.

Пройти [тестування на визначення EQ](#) за методикою Гоуфмана можна онлайн (мова – російська).

Емпатія як складова емоційного інтелекту

Існує декілька підходів до визначення складових емоційного інтелекту. Так, відповідно до теорії Гоулмана, можна виділити такі компоненти.

- **Самопізнання:** здатність ідентифікувати власні емоції та мотивацію при прийнятті рішення, оцінювати власні сильні та слабкі сторони, визначати свої пріоритети та життєві цінності.
- **Саморегуляція:** вміння контролювати власні емоції та стримувати імпульси.
- **Соціальні навички:** вміння швидко знаходити спільну мову з оточуючими, легко пристосовуватись до обставин, що змінюються.
- **Емпатія:** здатність розуміти та відчувати емоційні стани інших людей, співпереживати і відповідно до цього скеровувати власну поведінку.

Розвиток емоційного інтелекту в цілому й [емпатії](#), як однієї з його складових, надзвичайно важливо здійснювати під час навчально-виховного процесу. Це дозволить навчити учнів знаходити спільну мову з однокласниками, розуміти емоції один одного та навчитися співпереживати. Усе це, в свою чергу, забезпечить усіх учасників навчального процесу від однієї з поширених шкільних проблем – булінгу.

Протидіємо булінгу: чого НЕ треба робити вчителю

Інцидент зі святковим тортом, що стався у школі № 151 м. Харкова, ще раз показав: проблема булінгу анітрохи не вигадана. Булінг існує, і з ним треба боротися. І робити це, у першу чергу, має саме вчитель, адже, як ми бачимо, до цькування дітей приєднуються і батьки інших учнів та учениць, а це вже взагалі нонсенс.

Ми не будемо переказувати цю історію, всі, хто мав бажання, вже ознайомилися з нею, детальніше можна почитати у групі [Батьки SOS](#) – там дуже багато коментарів різних сторін. Давайте краще поговоримо про те, як НЕ мають поводити себе вчитель чи вчителька у таких ситуаціях.

1. Стояти осторонь

Чекати і сподіватися, що проблема вирішиться сама собою – марно. Нічого юне вирішиться, стане тільки гірше. Якщо ви бачите, що дитину ображають інші діти (а батьки цих дітей і поготів!), обов'язково втручайтеся. Це саме той випадок, коли краще зробити хоч щось, ніж нічого не робити.

2. Не цікавитися життям своїх учнів та учениць

Так, головну роль у вихованні дитини відіграють її батьки, але й у школі вона проводить багато часу, а отже, вчительство не може лишитися осторонь. Необхідно з самого початку вибудовувати довірливі стосунки у класі, діти мають знати, що вони вам можуть довіряти, що ви не промовчите та захистите їх.

3. Забувати про шкільні правила та законодавство

Чи мають право батьки приносити до школи торти та інше частування, а потім влаштовувати у класі свята? Звісно, що ні. Та й хто потім відповідатиме за отруєння чи алергічні реакції у дітей? Якщо ж виникають ситуації, подібні харківській, то варто зауважити, що їх можна кваліфікувати як дискримінацію, а це вже зовсім інший рівень відповідальності.

4. Не давати дитині порад

Найгірше, що можна сказати учням та ученицям – це «Не звертай уваги». Відсутність реакції з боку жертви булінгу не зупинить булера. Навпаки, агресор побачить, що реакції немає, а отже можна і далі робити, що заманеться.

Психологи радять спочатку спробувати зупинити булера за допомогою вербальних засобів. Так, у випадку спроби агресії жертва має спочатку сказати: «Ти поводиш себе агресивно», а потім запитати: «Ти що, злий?» або «У тебе сьогодні поганий настрій?», потім варто продемонструвати, що ви розумієте, чому кривдник поводить себе саме так, і запитати: «Ти хочеш видатися крутим? Ти хочеш мене образити?». Такі слова змусять кривдника розгубитися, і саме у цей момент необхідно розказати йому про власні почуття: «Мені не подобається, коли зі мною розмовляють у такому тоні/чіпають мої речі/намагаються спровокувати на бійку» тощо. Насамкінець варто навести аргументи: «Твоя поведінка суперечить правилам класу!».

Розкажіть, що говорити все це варто впевненим тоном, при цьому краще втриматися та не плакати, адже саме такої емоційної реакції і прагне булер.

5. Замовчувати справу

Так, ніхто не хоче, аби його клас чи школа «прославилися» через булінг. Але, приховавши такі факти, ви ризикуєте ще більше – якщо ситуація погіршиться, про неї все одно рано чи пізно дізнаються, тільки наслідки будуть набагато неприємнішими. Говорить із булерами, викликайте їхніх батьків, повідомте адміністрації, зверніться до психолога, а якщо потрібно – і до вищих інстанцій.

6. Вважати, що одна виховна бесіда вирішить проблему

Ні, одна бесіда з булером та жертвою нічого не вирішує. Булінг – не випадкове явище, він пов'язаний з якостями особистості кривдника, який прагне встановити свою владу над іншими. Така людина робить все доволі виважено та холоднокривно, а отже і заходи щодо неї мають бути іншими. Саме тому булінг є викликом усій школі як організації, такі випадки

вимагають системних рішень на рівні адміністрації, зміни самої організаційної структури.

7. Думати, що ви поганий вчитель

Коли у класі трапляються випадки булінгу, то дехто з вчителів та вчительок починає звинувачувати у цьому себе: «Якщо в мене це сталося, то я погано виховую дітей». Насправді булінг може трапитися у будь-якому класі й у будь-якого вчителя. Ви в цьому не винні. Так і само боротися одному теж не варто. Цькування можна перемогти тільки тоді, коли весь шкільний колектив об'єднується проти цього. Тільки системні та злагоджені дії допоможуть викоринити це явище.

Повертаючись до ситуації у харківській школі, варто зазначити, що ображати дівчинку через розбіжність поглядів з її батьками, з самого початку було неправильно. Але головне: не можна дозволяти батькам робити все, що їм заманеться, а тим більше – ображати іншу дитину, яка, поки знаходиться у школі, перебуває у зоні відповідальності вчительки чи вчителя. Який приклад поведінки дорослих людей побачили школярі та школярки? Сподіваємося, що всі учасники цієї історії зроблять правильні висновки та ситуація не матиме негативного для дітей продовження.

Класне керівництво: 7 кроків до успіху

Класне керівництво – відповідальна та неймовірно цікава справа. Саме вона здатна подарувати безліч незабутніх емоцій і вражень. І вона таки подарує! Але класне керівництво потребує сил, натхнення та цілеспрямованості, а ще не завадить трохи творчого підходу та вдачі. Проте не варто перейматися – досягти успіху на посаді класного керівника цілком реально. І ми знаємо, як!

1. Упевненість у власних силах

Навіть якщо вас уперше призначили класним керівником, не панікуйте. І пам'ятайте: щоб отримати досвід, потрібен час. А поки що не бійтеся приймати рішення, діяти, експериментувати та навіть робити помилки. Адже не помиляється лише той, хто нічого не робить! І не забувайте – діти все чудово відчують, а отже, якщо ви почуватиметеся не надто впевнено, цим можуть скористатися. А от професіоналів і людей, які люблять свою справу, учні завжди поважають та цінують.

2. Потоваришуйте з учнями

Учні мають вам довіряти, вони мають знати, що можуть прийти до вас із своїми страхами, сумнівами і проблемами та отримати слухну пораду. Проте не намагайтеся неодмінно стати «другом», адже учні швидко перестануть сприймати вас як беззаперечний авторитет. Достатньо бути відвертими, доброзичливими, поважати кожную дитину та її почуття і завжди ставати на бік своїх учнів. Потім ви можете їх насварити (якщо вони на це заслуговують, звісно), але перше завдання – захистити. Повірте, діти це оцінять.

3. Плануйте і ще раз плануйте

Спонтанність це, звісно, добре, але в міру. У вас завжди має бути план дій, тобто – виховної роботи. А ще обов'язково треба подумати, як залучити учнів до підготовки та проведення виховних заходів, знайти для кожного конкретну справу. Що для цього потрібно? Дізнатися про дітей якомога більше! І тут знову не завадить ретельний план.

4. Залучайте до виховного процесу батьків

Можна багато сперечатися з приводу того, хто ж таки несе більшу відповідальність за виховання дитини: родина чи школа? Але відповідь насправді проста: всі. Отже, говоріть з батьками, проводьте збори (зверніть увагу на **нестандартні варіанти**), пропонуйте мамам і татам брати участь у житті класу. При цьому краще одразу надавати конкретні варіанти, аби вони чітко усвідомлювали власні дії, наприклад, запросіть батьків провести виховну годину чи декілька уроків у класі, та, звісно, запропонуйте разом відвести дітей на екскурсію.

5. Беріть на себе відповідальність

Звісно, якщо ви пішли непростим шляхом класного керівництва, то ви апіорі відповідальна людина. Але також пам'ятайте, що саме ви відповідаєте за шлях, яким піде ваш класний колектив. Діти дуже уважні та сприйнятливі, вони дивитимуться на вас та перейматимуть вашу лінію поведінки, особливо у кризових ситуаціях. І якщо вони побачать, що інколи можна відмовитися вирішувати проблему чи просто зробити вигляд, що її немає, то і самі оберуть такий шлях.

6. Давайте дітям свободу дій

Так, у них ще зовсім немає досвіду. Так, вони можуть щось робити неправильно. Але якщо ви завжди будете стояти над ними та керувати, не даючи можливості зробити хоч щось самостійно, вони так і не навчаться. Тож дозвольте їм самим організувати свято, випустити стіннівку, чи навіть якось провести урок. Доручайте їм завдання та заохочуйте – це привчить учнів до відповідальності.

7. Більше ентузіазму!

Ніхто не любить людей, які самі не зацікавлені у тому, що роблять. І навпаки – лідер, який завзято береться за будь-яку справу, викликає захоплення та повагу. Станьте саме таким лідером для ваших учнів! Ентузіазм запалює, і ви маєте про це пам'ятати. Якщо діти відчуватимуть себе учасникам захопливої подорожі, вони охоче працюватимуть із вами у команді. Тож ставте перед учнями цікаві завдання, даруйте нестандартні ідеї і не забувайте додавати до уроків елементи творчості.

Сучасні методи навчання: досвід закордонних педагогів

Зміни в системі сучасної освіти – процес складний і тривалий. Вітчизняні педагоги, які дуже багато роблять для розбудови нової української школи, потребують підтримки і розуміння. А ще – їм так необхідні знання і поради від практиків.

У цій статті ми продовжуємо розповідати про досвід закордонних педагогів і пропонуємо до вашої уваги огляд сучасних методів навчання, які стануть у пригоді українським педагогам-новаторам.

Основні принципи, на які спираються закордонні педагоги при організації навчального процесу, подібні до українських:

1. Обмежити використання пояснювальних методів.
2. Організувати роботу так, щоб учень міг задовольнити свої потреби у навчанні. Інакше кажучи – зробити процес набуття знань необхідністю для школяра. Тому неабияку увагу приділяємо мотивації.
3. Щоб зробити уроки більш привабливими, використовувати ігрові форми роботи, а також різноманітні «сюрпризи» і «несподіванки» для учнів. Хтось скаже, що учитель – не клоун, а урок – не розвага. Але ж усі погодяться, що в сучасному світі змусити дитину навчатися не так просто. Тому так важливо знайти межу між суворим уроком та розважальною годиною.
4. Працювати в малих групах.
5. Створювати умови для експериментів і спостереження. Для цього, наприклад, закордонні вчителі-мовники активно використовують відео з Ютубу: дивимось разом ролик з опитуванням, а потім, наприклад, шукаємо мовні огріхи чи найбільш уживані мовні конструкції. Цікавим буде завдання для учнів шукати помилки в рекламі – у транспорті, на телебаченні, в інтернеті.
6. Доцільно використовувати простір класу. Залежно від мети заняття і застосовуваних методів, можемо створювати потрібні зони, по-різному розставляти парти або взагалі прибирати столи.

Перш ніж перейти до розгляду конкретних методів, варто наголосити на тому, що більшість з них усім нам добре знайомі, деякі вже активно

використовуються учительством, але, можливо, про деякі ви дізнаєтеся вперше.

Сучасний світ – це світ розмов і суперечок, тому так важливо навчити дітей спілкуватися і правильно вести дискусію.

Серед найпопулярніших методів, які стануть у пригоді вчителеві, можна виділити такі:

- метод круглого столу;
- метаплан;
- метод шести капелюхів.

Використовуючи **метод круглого столу**, можна розглянути з учнями новий правопис. Наприклад, учитель може підготувати інформацію про основний зміст правопису й роздати учням, а потім це обговорити. Такий формат дозволить учням позбутися враження, що їм нав'язують якісь незрозумілі правила. Звісно, провести таку роботу доречно у старшій школі, але сам метод можна застосовувати й з молодшими учнями, обравши відповідну тему.

Оскільки від польських учителів завжди вимагають багато роздаткового матеріалу, то особливої популярності набув **метод «Метаплан»**, який передбачає графічну ілюстрацію дискусії. Українські вчителі його також використовують здебільшого для розв'язання складних проблем. Зарубіжні ж педагоги зробили цей метод більш практичним. Цікаво застосувати його для роботи над стилістичними, лексичними, граматичними помилками. Яким чином? Наприклад, клас написав твір. Перевіривши роботи, учитель вибирає найбільш частотні помилки, а також ті, на які варто звернути особливу увагу, і записує їх на окремих аркушах, бажано кольорових. На дошці вгорі прикріплює аркуш із помилкою. Унизу дошки має бути аркуш іншого кольору зі словом «Висновок». Між ними – місце для роботи учнів. Школярам необхідно роздати невеликі порожні картки (якщо вони кольорові, то колір має відрізнитись від аркуша з помилкою та висновком). Побачивши аркуш із помилкою, діти на своїх картках пишуть, у чому полягає помилка та пропонують варіанти її усунення, після цього прикріплюють картку на дошку. Учитель читає все, що прикріпили учні. Після цього робимо і записуємо висновок. Ще один позитивний момент - цей метод підходить для різних класів, навіть тих, де є проблеми з дисципліною. Діти водночас і задіяні в дискусії, і відповідають письмово, а це зменшує галас.

Метод шести капелюхів. Напевно, українські вчителі також використовують [цей метод](#). Можливо, хтось уже ознайомився з цим методом в [Бібліотеці «На Урок»](#). Найчастіше його використовують на заняттях із літератури, але давайте подивимось, як можна запровадити на заняттях з української мови. Для застосування методу шести капелюхів у центрі уроку має бути проблемне питання. Наприклад, урок з лексики. Поставимо запитання: чи варто використовувати в мові пасивну лексику, чи головне – це чіткість і ясність?

Метод «Фішбоун», або [«Риб'ячий скелет»](#), у закордонних школах використовується дуже часто, оскільки є продуктивним як для освітніх, так і бізнес-процесів (не дарма, започаткував його саме економіст – професор менеджменту Ішікава Каору). У такий спосіб можна провести, наприклад, перше заняття після канікул. В усіх класах перші заняття – це достатньо широка, загальна тема, яка часто проходить «повз» дітей, але якщо використати в цей час нестандартний метод, який до цього не використовувався, то сприйняття буде зовсім іншим. Наприклад, 8 клас. Тема: «Мова – найважливіший засіб спілкування, пізнання та впливу». Тут доречно замість довгих повчальних розмов про те, як важливо знати і поважати мову, запропонувати їм таку «рибку». Важливо те, що в «риб'ячий скелет» учням буде важко вписати ті стандартні відповіді, які вони давно вже завчили й повторюють із року в рік, щоб отримати хорошу оцінку або щоб від них відчепились. Так, головою риби може бути сама тема заняття. Верхні кісточки можна заповнювати разом, визначаючи основні проблеми, пов'язані із запропонованою темою. А над нижніми кісточками, тобто конкретними прикладами, можна працювати усім класом, або в групах, наводячи конкретні приклади до проблем, записаних згори, і презентувати це потім. Формулювання висновкової частини й заповнення хвоста мають бути колективною роботою.

«Процедура У» – це метод ведення дискусії, метою якого є аналіз, оцінка та опис наявного стану справ. Проводять його у кілька етапів: спочатку учні описують те, що існує зараз, потім – виділяють позитивні та негативні риси, а далі – пропонують свої варіанти майбутнього. Наприклад, візьмемо тему, яка є в програмі для 10 класу, – «Благодійність як норма життя. Волонтерство». На попередньому занятті даємо завдання дібрати матеріал на цю тему в інтернеті. При цьому можна поділити клас на кілька груп і дати завдання розглянути особливості добродійної діяльності в різних країнах або розділити тему на мікротеми: «Допомога дітям», «Турбота про людей з обмеженими можливостями та людей похилого віку», «Благодійна

діяльність на користь жертв воєнних дій», «Захист довкілля»; або «Благодійні пожертви», «Допомога власними діями», «Благодійна діяльність відомих людей». На занятті учні не виголошують доповіді, а складають план, виділяючи плюси й мінуси запропонованої теми. Далі відбувається колективне обговорення перспектив розвитку, і визначення шляхів покращення ситуації.

Останнім часом усе більшої популярності набувають дидактичні ігри.

На польських форумах є багато матеріалів, які можна використати на заняттях. Особливо актуальними на початку навчального року є такі ігрові завдання:

- «Розкажи про канікули, не вживаючи ... (дієслова, прикметники, вставні слова тощо)»;
- «Генератор мемів»: створить меми, використовуючи складнопідрядні речення;
- «Плітка» – розкажи про вивчені теми, ніби розповідаєш плітки;
- «Частини мови в зоопарку». Якби кожна частина мови була твариною, то якою була б кожна з них і чому?
- «Здоровий спосіб життя тексту». Що входить до ЗОЖ тексту?
- «Ідеальний сад». Показати фотографії різних садів, обговорити, який кому більше подобається, потім письмово розповісти про свій ідеальний сад;
- дидактичну гру «Методу» також часто використовують вчителі, але переважно там, де класи невеликі. Поширеною є думка про те, що ця гра придатна лише для вивчення іноземних мов, але її цілком доречно використовувати й на уроках української. Наприклад, можна повторити частини мови (на одному боці написати частину мови – на іншому слово) або фразеологізми (одна частина фразеологізму на одному боці, інша – на другому);
- «Критерійний покер». Ця гра варта того, щоб розказати про неї трохи детальніше. Учні сідають колом, так, щоб бачити один одного. На столі розкладаємо великий аркуш, можна ватман, розділений на кілька секцій (зазвичай, їх три). Кожна секція відповідає певному критерію. Учні отримують по кілька карток (чим менше дітей у класі, тим більше карток вони можуть отримати). А потім по черзі кладуть картку у відповідну секцію, аргументуючи свій вибір. Якщо всі згодні, то хід

переходить до іншого. Особливість цієї гри полягає в тому, що діти можуть блефувати й свідомо класти картку в невідповідну секцію. Інші мають це зрозуміти. Якщо якісь картки протягом гри були покладені неправильно, то вчитель має це виправити. Ефективно застосувати цю гру, повторюючи перед ЗНО правопис розділових знаків, оскільки в тестуванні часто зустрічається завдання: поєднайте речення та причину відокремлення. Виділяємо чотири секції: 1 – розділові знаки при відокремлених членах речення, 2 – розділові знаки в складному реченні, 3 – розділові знаки при вставних словах, звертаннях та прямій мові, 4 – розділові знаки при однорідних членах речення. Діти отримують картки із реченнями. Важливо, щоб знаки пояснювались лише одним правилом і не було неоднозначності. Також цю гру можна використовувати, вивчаючи, наприклад, частини мови, різні форми дієслова, односкладні речення тощо.

Для підсумків уроку закордонні колеги використовують низку дієвих методів.

Метод «Смайл». Можна намалювати таблицю на дошці або роздати картки. Графи можуть бути різними. Наприклад, «чи тема уроку цікава», «чи нова інформація була зрозуміла», «чи атмосфера в класі була приємна». І діти мають поставити смайлики – радісний, байдужий або сумний. Якщо робота виконується на картках, то можна попросити написати маленький коментар, а саму картку не підписувати. Звісно, для учнів проведення такої роботи біля дошки дуже корисно, бо це вчить їх не просто оцінювати певний процес, але часом і висловлювати критику, коректно та аргументовано.

Метод підсумкової квітки є менш гострим. Тут на пелюстках намальованої квітки учні позначають те, що їм найбільше сподобалось на занятті, не вказуючи на недоліки.

Показовим, але більш складним методом є «**Діагностична роза**». Цей метод запозичено в географів, а сама робота схожа на те, як будується роза вітрів. Проводити таке опитування часто немає необхідності. Але дуже дієво застосувати його для оцінювання наприкінці чверті, семестру, року або хоча б теми. Треба виділити 4 основні аспекти. Наприклад:

- чи тема цікава (або чи цікаві теми ми розглядали впродовж цього семестру);
- чи ця тема (теми) потрібна(і) мені кожного дня;
- чи я дізнався щось нове, чи я хочу дізнатись більше про це?

На кожне запитання учень відповідає, використовуючи цифри від 0 до 3, де 0 – «ні», 1 – «швидше ні, ніж так», 2 – «швидше так, ніж ні», 3 – «так». Потім учитель складає цифри-відповіді всіх учнів та позначає відповідну точку на осі. Після цього необхідно з'єднати всі чотири точки. Еталонний результат – квадрат.

Корисні посилання:

1. Katalog metod motywujących do nauki i technik uczenia się. – <http://sieczychy.szkolnastrona.pl/container/DobrePraktyki/metody-i-techniki---katalog-1.pdf>
2. Barbara Krawczyk. Metody aktywizujące w pracy z dziećmi. – <https://szkolnictwo.pl/index.php?id=PU6455>
3. Elżbieta Stępień. Wybrane metody i techniki aktywizujące (do wykorzystania na lekcjach języka polskiego w szkole podstawowe). – http://www.sp4grodzisk.home.pl/metody_nauczania.pdf
4. Metody pracy z lekturą na lekcjach języka polskiego. – <https://nspmielec.edu.pl/blog/szkola/metody-pracy-z-lektura-na-lekcjach-jezyka-polskiego>
5. Портал для польських учителів-мовників – <https://nauczyciel.jezyk-polski.pl/>
6. Teaching Methods. – <https://teach.com/what/teachers-know/teaching-methods>
7. 5 New Teaching Methods Improving Education. – <https://www.gettingsmart.com/2017/10/5-new-teaching-methods-improving-education>
8. 10 Innovative Learning Strategies For Modern Pedagogy. – <https://www.teachthought.com/the-future-of-learning/10-innovative-learning-strategies-for-modern-pedagogy>
9. Modern teaching methods for primary school. – <https://www.slideshare.net/teachertraining398/modern-teaching-methods-for-primary-school>
10. Læring og interaktivitet i det moderne klasserommet. – <https://blogg.interactive.no/laering-og-interaktivitet-i-klasserommet>

Шкільна освіта: досвід закордонних педагогів

Останнім часом усе частіше заходить розмова про те, що система шкільної освіти потребує змін. І тут важко заперечити, бо діти змінюються, і мають змінюватись учителі. А тому постає питання: у якому напрямку рухатись – підлаштовувати до вимог сьогодення праці знаних педагогів минулого чи шукати нові способи вирішення проблем? Але закордонні педагоги теж дуже багато роблять для розвитку і вдосконалення системи освіти своєї країни. Чому б не скористатися їхніми напрацюваннями?

У цій статті ми представляємо досвід зарубіжних педагогів і пропонуємо відповіді на деякі запитання, що виникають у вчителів-новаторів.

Учитель – товариш чи ментор?

У **США** вчитель сприймається як «старший товариш», помічник у навчанні. Тому головний принцип освіти такий: «Допоможи мені зробити це самому». Інша ситуація в **Японії чи Південній Кореї**. Там авторитет учителя беззаперечний, тому майже ніколи не виникає проблем із дисципліною, навіть у великих класах (до 50 осіб), що дозволяє вчителю турбуватись про наповнення заняття, а не про момент зацікавлення. Відповідно і метод лекції використовується достатньо часто.

Крім того, особливістю навчального процесу в **Кореї** є повна відсутність індивідуального підходу. Проте вимоги до знань учнів дуже високі (це пов'язано зі значною конкуренцією при вступі до вищих навчальних закладів). Звісно, що не всі діти здатні однаково опанувати програму. Ця проблема вирішується за допомогою репетиторських шкіл, до яких після звичайної школи ходять майже всі діти. До речі, в контексті останніх заяв міністерки освіти цікаво зазначити, що в Кореї вчитель не може працювати й у звичайній школі, і в репетиторській.

Учень на уроці

Цікавим є досвід **Фінляндії та Норвегії**. Там сповідується принцип свободи особистості учня, відповідно вчитель не має права примушувати школяра до навчання. Якщо дитині нецікаво, вона може займатися своїми справами, головне – не заважати іншим. До дошки також можна виходити лише за бажанням. Крім того, розповсюдженою є думка про те, що знання мають

бути корисними. Тому особливої ваги набуває мотивація. Дитина має переконатися в тому, що ці знання їй потрібні.

Індивідуалізація навчання

Цікавий момент із практики вчителів **Фінляндії** – це індивідуальні завдання для кожного учня (простіші – слабшим, складніші – сильнішими). Як побудувати урок? У **Франції** часто урок будується навколо певної теми, наприклад, «Місто», «Я», «Звичаї». Такий метод вимагає більш ретельної підготовки, оскільки всі дидактичні матеріали мають бути дібрані відповідно до конкретної теми.

Розвиток важливих умінь

У **Франції** особливу увагу приділяють умінню писати, тому вчителі часто проводять письмові роботи. Можна виділити три типи таких завдань:

- *резюме* (переказ прочитаного чи почутого тексту)
- *пояснення тексту* (визначення теми, мікротеми, художніх засобів)
- *дисертація* (за структурою схоже на власне висловлення, але більше за обсягом, із вступною і висновковою частиною після кожного підрозділу й обов'язковою антитезою).

При цьому особлива увага приділяється відповідному розкриттю теми. Також французьким учням пропонується написати твір у стилі автора. Таким чином реалізується міжпредметна інтеграція, тренуються навички зв'язного мовлення, перевіряються знання з орфографії та пунктуації. А перед французькими вчителями постає завдання навчити дітей вести дискусію, тому часто на заняттях проводяться дебати.

Оформлення зошитів і письмових робіт

Ще одна цікавинка французької освіти – значна увага до естетичного виховання дитини, тому головна вимога до зошитів – не просто охайність та розбірливий почерк, а й гарне оформлення. Діти завжди носять із собою великі пенали з ручками та маркерами різних кольорів.

Вибір методів викладання

Що стосується основної частини заняття, то вибір методів в різних країнах відбувається по-різному. У **Британії та Фінляндії** учитель сам обирає методику викладання. При цьому у Фінляндії шкільні інспектори відсутні в принципі, а кількість паперової роботи є мінімальною. Так само практично не контролюють учителів у **Франції**, натомість у **Швейцарії** вчителі підзвітні як адміністрації, так і батькам учнів. Розглянемо більш докладно методи, які використовують вчителі різних країн.

У **Норвегії** всі класи обладнані інтерактивними дошками, з якими працюють учитель та учні. Це дуже зручно, особливо тому, що дозволяє перевіряти учнів, не викликаючи їх до дошки. Інша особливість полягає в тому, що в норвезьких учнів немає окремих підручника та зошита, є одна велика книжка, схожа на ті, які в нас використовують під час вивчення іноземних мов. Коли дитина отримує красиву книжку з цікавими різноманітними завданнями, бажання вчитися збільшується. Крім того, дитина може писати тим, чим захоче. І це стосується не лише молодшої школи. Телефони в норвезьких школах заборонені, але в старшій школі діти майже перестають писати від руки, використовуючи для цього планшети. Зважаючи на «залежність від екранів» сучасної молоді, про яку все частіше говорять психологи, у цьому є сенс.

До того ж використовуються електронні підручники. Але тут є кілька моментів: планшети мають бути в усіх учнів, а також бажано, щоб у школі був wi-fi. Тоді можна проводити опитування і самостійні роботи, особливо, якщо передбачаються короткі відповіді. Хоча тут з'являється проблема того, як відслідкувати, що діти виконують завдання, а не гортають стрічку в instagram чи facebook. У Фінляндії цю проблему вирішують через правильно налаштовану мережу та блокування відповідних сайтів, але при використанні особистих гаджетів це майже неможливо.

Коли я запитала у випускника **данської** школи про те, що найцікавішого він пам'ятає зі школи, то він згадав про те, що дітям дуже подобались заняття на шкільному подвір'ї. На мій погляд, цей досвід теж можна використовувати, особливо у вересні та в травні. Але тут треба врахувати, що спочатку можуть виникнути проблеми з дисципліною, тому необхідно чітко продумати кожну хвилину заняття. Тим більш, що з письмових робіт на такому занятті можна буде вдатися лише до тестів. Натомість уроки з розвитку мовлення цілком підходять для проведення на подвір'ї. Звісно, що тут, крім бажання вчителя, також має бути погодженість із адміністрацією.

У **США** на заняттях активно використовують різноманітні ігри, що сприяють розвитку уміння працювати в колективі. Крім того, значна увага приділяється творчій роботі. Цікавим є метод «створи книжку» (для початкової школи – у картинках). Завдання може бути як індивідуальним, так і груповим. І його можна поєднати із методом проектів.

В **Індії** на заняттях популярною є гра «Крокодил», що розвиває креативність і здатність дивитися на речі з різних боків. Цю гру доцільно використовувати в невеликих класах (або коли клас ділиться на групи), оскільки часто буває важко втримати дисципліну, бо діти, розпалюючись, починають викрикувати, що може заважати учням у сусідніх кабінетах.

У великих класах варто використовувати різноманітні головоломки: кросворди, кроссенси, пазли тощо. Цей прийом, популярний у Японії, розвиває інтелект та аналітичне мислення, а також підходить для багатьох тем.

Контроль знань

У більшості країн для контролю знань використовують тести, у першу чергу через те, що така форма роботи максимально позбавлена впливу людського чиннику, що дозволяє забезпечити об'єктивність результатів. Але якщо в **США** весь навчальний процес спрямований на те, щоб навчити писати тести, то, наприклад, у Канаді та Франції, тести чергують із есе. Таким чином, ми бачимо, що формат ЗНО – не такий поганий, як про нього часто говорять.

Цікавим є досвід **Фінляндії**. Там на контрольну чи іспит учням дозволено брати з собою будь-які додаткові матеріали, оскільки перевіряється не забувша інформація, а вміння користуватись джерелами. Але це, звісно, вимагає більшої роботи вчителя, оскільки завдання мають бути складені так, щоб відповідь неможливо було знайти за першим же посиланням.

У **Британії** тести використовуються лише як засоби проміжного контролю, та й то не завжди. Основним методом контролю в британських школах є есе. Крім того, значна увага приділяється вмінню говорити, тому одним із завдань є виступ із промовою.

Оцінювання

У **США та Німеччині** оцінку вчитель повідомляє особисто учню, не розголошуючи перед усім класом. У **Норвегії та Швеції** до 7 класу оцінок

немає. Діти лише отримують певну характеристику – «добре», «відмінно» тощо. У **Фінляндії** також є оцінка за поведінку, яка визначає, наскільки учень може працювати в колективі та самостійно, прагне позитивно впливати на інших. У старших класах до оцінки також часто додається письмовий коментар, але це не скрізь, а залежить від школи. Зазвичай учням це подобається, а вчителям не дуже, бо забирає багато часу.

Крім того, за кордоном звичною практикою є також оцінювання учнем уроку. Це вчить дитину, по-перше, оцінювати той чи інший процес, у якому вона особисто бере участь, а, по-друге, висловлюватися. І тут важливо переконати учнів у тому, що вони мають бути об'єктивними.

Домашні завдання

У різних освітніх системах ставлення до домашнього завдання різне. Наприклад, у **Японії, Китаї чи Кореї** домашні завдання дуже великі й займають майже весь вільний час учнів. Це пов'язано з тим, що шкільні роки – це час набуття знань, необхідних для вступу до університету. А оскільки конкурс до вишів у цих країнах величезний, то туди потрапляють лише кращі з кращих, а щоб стати таким кращим, необхідно багато працювати. Тому нормальним вважається, що діти не лише роблять домашнє завдання ввечері (після занять в репетиторських школах), але й прокидаються о 5 годині ранку, щоб закінчити домашню роботу.

Інша ситуація в **скандинавських країнах**. Там до 7 класу домашніх завдань практично немає, бо вважається, що необхідну інформацію дитина має отримати в школі. Якщо ж учитель дає велике домашнє завдання, це означає, що він не впорався зі своєю роботою. Але в старшій школі домашні завдання стають суттєво більшими, оскільки останні два роки навчання у школі присвячені підготовці до вступу до вищих навчальних закладів. При цьому, якщо учень заявляє, що до вишу він не піде, ніхто сварити його за відсутність домашнього завдання не буде. Хоча й сварити учнів у цих країнах у принципі заборонено.

Цікавою є **практика норвезьких шкіл**, де дитина в понеділок завжди отримує завдання прочитати до п'ятниці невеличку книжечку. Таким чином, дитина звикає постійно читати. І тому норвежці – нація, що читає. У цій країні дуже розвинена дитяча література, створена спеціальна комісія, яка відбирає книги для дитячих бібліотек, бібліотекарі приходять до шкіл та розповідають про новинки. Крім того, кожна дитина раз на рік має право зустрітися з улюбленим письменником, а для

самих письменників є дуже важливим видати хоча б одну книжку, яка потім потрапить до дитячої бібліотеки.

Так само багато часу в бібліотеках проводять і британські діти, оскільки одним із найпопулярніших завдань у них є створення проекту. При цьому вчитель лише окреслює проблему, а тему й матеріал обирає учень. Таким чином учителі втілюють одну з основних ідей тамтешньої системи освіти, яка полягає в тому, що основне завдання школи – навчити дитину отримувати інформацію.

Самостійні проекти як вид домашнього завдання розповсюдженні й у **Канаді**. Там кожен учень має виконати самостійний проект (не груповий, а саме індивідуальний), у межах якого він має зібрати інформацію, написати реферат та зробити презентацію у класі. Ще однією цікавинкою є наявність у канадських школах консультанта, який може допомогти розв'язати навчальні проблеми, у тому числі й із проектом, але, звісно, не виконати його замість учня. У **Німеччині** школа покликана навчити дитину вільно почуватися в інформаційному світі. Тому часто домашнім завданням пошук тієї чи іншої інформації в інтернеті.

У більшості європейських шкіл замість щоденників використовуються сайти або додатки. Наприклад, у Польщі існує додаток Google Apps dla Szkół i Uczelni, а в Норвегії кожна школа має сайт, де, крім загальної інформації, є кабінет кожного з учнів. Доступ до кабінету мають лише учень та його батьки. Кожен із учителів може отримати інформацію лише стосовно свого предмету.

Шукати, аналізувати, систематизувати. Секрети роботи вчителя з інформацією

Життя людини XXI століття насичене інформацією. Кожного дня ми сприймаємо, аналізуємо і передаємо величезні обсяги даних. Але є люди, які мають не тільки орієнтуватися в інформаційному потоці, а й обробляти відомості у великих обсягах, передавати їх та ще й навчити цьому інших. Хто вони? Це педагоги.

Мабуть, ніхто не заперечуватиме, що професія вчителя потребує особливого уміння працювати з інформацією. Вчителі читають довідкову і художню літературу, стежать за новинами, багато спілкуються з різними людьми. Готуючись до одного тільки заняття, вони можуть опрацювати величезні масиви даних.

Якими принципами послуговуватися, шукаючи матеріал для уроку, переглядаючи літературу або добираючи завдання для учнівських робіт?

Чіткі запитання

У першу чергу, необхідно чітко сформулювати запитання, на які ми хочемо знайти відповіді. Від цього залежить, що шукатимемо, і в якому обсязі. Наприклад, формулювання «Критичне мислення школярів» не є конкретним – ми не зможемо зрозуміти, йдеться про методи формування, засоби, технології, принципи чи особливості критичного мислення школярів. Проте формулювання «Педагогічні умови формування критичного мислення учнів початкової школи» суттєво звужує коло пошуку.

Систематизація

Читаючи будь-який текст, одночасно опрацюуйте і систематизуйте інформацію. Позначайте матеріал, який містить визначення, або той, що можна застосувати як ілюстративний чи допоміжний, а також той, що зараз неактуальний, проте може бути використаний надалі. Розробіть власну систему символів і позначок, за допомогою яких буде зручно орієнтуватися в накопичених масивах даних. Необхідні відомості виділяйте кольором або шрифтом, зберігайте спеціальними блоками чи в окремих файлах.

Система фіксації матеріалів

Обов'язково розробіть зручну систему фіксації і зберігання матеріалів. Дуже часто, шукаючи інформацію, ми зустрічаємо іншу, цікаву, якої наразі не потребуємо, але зберігаємо на «потім». Вона накопичується, захаращує комп'ютер, а потім забувається, і про неї нагадує тільки переповнений жорсткий диск. Треба визначити, що зберігати в друкованому вигляді (наприклад, конспекти уроків), а що – в електронному (презентації, відео- та аудіоматеріали до занять).

Хмарні технології

Сучасні хмарні технології дозволяють накопичувати великі обсяги даних і не перевантажувати комп'ютер. Створіть собі сховище, де у відповідних теках у постійному доступі знаходитиметься інформація, що стосується предметів, які ви викладаєте, або класів, де відбувається навчання, або розділів програми, яка вивчається. І обов'язково тут буде папка «Різне» або «Інше», куди ми складатимемо все, що плануємо використати потім. Тільки не забувайте час від часу видаляти з неї файли, бо можливості інтернету не безмежні.

Як аналізувати отриману інформацію?

Обов'язково визначте:

- Якою є точка зору автора?
- Наскільки вона збігається з вашою?
- Які факти на підтвердження власної точки зору наводить автор?
- Як і де можна застосувати наведену автором інформацію?
- Наприкінці неодмінно треба з'ясувати, якою мірою отримані відомості відповідають сформульованому запитанню, чого ще не вистачає.

Як не стати жертвою неправдивої інформації?

Отримавши будь-які відомості, неодмінно спитайте себе:

- Чому я вважаю, що отримані дані правдиві й достовірні?
- Що переконало мене у цьому?
- Яким чином вони стосуються тієї проблеми, яку я досліджую?
- Якого обсягу даних достатньо?
- Чи відповідає отримана інформація початковій меті пошуку?

- Наскільки вона необхідна мені?
- Чи не пропускаю я чогось необхідного, беручи натомість зайве?

Звісно, пропоновані поради не зможуть повною мірою вирішити всі проблеми педагогів, пов'язані з обробкою і зберіганням інформації. Але вони точно полегшать вам життя і, можливо, навіть допоможуть виокремити певний час для улюблених справ і відпочинку.

Як навчитися вчитися та подолати синдром фіксованого мислення

Спробувати новий практичний прийом, щоб привернути увагу та нарешті відірвати учнів від смартфонів. Розказати за навчальною програмою ось це. Потім навчити цьому, і цьому, а ще встигнути опрацювати на уроці ось це! – Впізнаєте себе?

Ми, вчителі, так часто зациклюємося на тому, щоб успішно пройти зі школярами програмний матеріал зі свого предмету, що інколи забуваємо, що головна задача вчителя не просто надати відомості з певної навчальної дисципліни, а, в першу чергу, саме навчити їх вчитися! Адже це дійсно найбільш корисна та потрібна навичка у дорослому житті!

Погодьтеся, в умовах нинішнього цифрового суспільства вчитель більше не є єдиним джерелом знань – в пару кліків в мережі інтернет можна знайти практично будь-яку інформацію! Але одночасно з цим виникає проблема: як не загубитися в цьому інформаційному океані, відокремити потрібні відомості та систематизувати їх. Тому перед сучасним вчителем стоять зовсім інші задачі у навчальному процесі!

Тип мислення як основа життєвого успіху

Психолог Стенфордського університету Керол Двек ([Carol Dweck](#)) протягом 20 років займається вивченням способу мислення. У процесі досліджень вона дійшла таких висновків: виявляється, що успішність залежить у першу чергу не від вродженого інтелекту чи талантів, а від типу мислення, який, відповідно, впливає на ставлення до життєвих перепон.

Таким чином, Керол Двек виділяє 2 типи мислення:

- **Фіксоване мислення** – це тип сприйняття, який базується на впевненості у тому, що людина народжується з закладеними рисами характеру, талантами та інтелектом, які є статичними, незмінними. Тобто, або людина розумна, або дурна, обдарована – чи безталанна.
- **Мислення успіху** – сприйняття, в основі якого протилежна думка, суть якої полягає в тому, що людина з нормальним рівнем інтелекту може навчитись будь-чому, а результат – лише питання часу та докладених зусиль. Виявляється, що люди з таким типом мислення

перевершують тих, хто має вищий IQ, але у нього домінує фіксоване мислення.

Керок Дзек щодо підходів двох типів мислення (перегляд доступний з субтитрами будь-якою зручною мовою)

Таким чином, з однаковими інтелектуальними можливостями, діти рівною мірою можуть стати або успішними дорослими, або невдахами, і визначається це виключно притаманним їм типом мислення! Тому задача вчителя сформуванати у своїх учнів впевненість у тому, що особистий результат напряду залежить від докладених зусиль для досягнення мети, а випробування – додатковий шанс навчитися новому та стати кращим!

З виховною метою розкажіть своїм учням про невдачі таких знаменитостей, як:

- **Джоан Роулінг**, якій повертали рукопис «Гаррі Поттер» 12 разів, перш ніж, невеличке лондонське видавництво дало згоду, ще не розуміючи, що саме йому випаде честь надрукувати один зі світових бестселерів. Адаже 4 із 7 книг серії «Гаррі Поттера» посіли світові рекорди за швидкістю продажів серед літературних творів у світі.
- **Уолт Дісней**, який був звільнений свого часу з газети Kansas City Star за те, що у нього «не вистачало фантазії і не було хороших ідей».
- **Стівен Спілберг**, якого кілька разів відраховували зі Школи кінематографічного мистецтва при Університеті Південної Каліфорнії.
- **Стівен Кінг**, який отримав більше 30 відмов у публікації роману «Керрі». Але, коли йому все-таки вдалося продати права на рукопис, роман розійшовся мільйоним тиражем і став культовим.
- **Томас Едісон**, якого вчителі вважали «надто тупим, щоб вивчити що-небудь». А в дорослому житті його двічі звільняли з роботи за «недостатню продуктивність». А коли журналіст запитав Едісона, як це – помилятися 1000 разів поспіль, то він відповів: «Я не помилявся 1000 разів. Просто лампочка була винаходом, для створення якого потрібно було зробити 1000 кроків».

Прикладів можна навести безліч! Тож, щоб було б, якби всі ці особистості мали фіксоване мислення та свого часу опустили руки?

Люди з мисленням зростання чітко розуміють, що на шляху до результату – перепони неминучі, але ж і справжній успіх можливий лише після їх подолання! Однак, звісно, для того, щоб наполеглива праця та віра в себе перетворилися на вміння швидко та ефективно здобувати знання самостійно, необхідно постійно тренувати пам'ять, а будь-яку інформацію – відповідно систематизувати!

Практичні поради щодо систематизації нової інформації

Запропонуйте своїм учням при опануванні нової інформації використовувати такі правила:

Правило Парето

В найбільш загальному вигляді сутність правила полягає в наступному: 20% зусиль дають 80% результату, а інші 80% зусиль – лише 20% результату. Це означає, що правильно вибравши мінімум найважливіших дій, можна швидко отримати значну частину від запланованого повного результату, при цьому подальші поліпшення є менш ефективні.

В освітньому процесі це можна використати наступним чином: збагнувши ключові правила та закономірності, можна швидко досягнути суті будь-чого!

Правило записування

Важливі думки варто записувати, це не лише сприяє запам'ятовуванню нової інформації (окрім зорової та слухової підключається тактильний механізм), а й структуризації. Як результат - стає легше відокремити головне від другорядного.

Правило радіального мислення

Радіальне мислення – спосіб організації інформації так, щоб мозку було максимально легко з нею працювати. Сенс цього полягає в тому, що інформація структурується наступним чином: спочатку виділяється центральний елемент (дія, задача, подія тощо), а від нього розходяться структурні різнорівневі гілки-асоціації. Такий принцип відтворює нейронну мережу та дозволяє виділити ключові зв'язки, а також головні та другорядні елементи.

Графічно це реалізується за допомогою створення [інтелект-карт](#). Для зручної та швидкої їх побудови доцільно скористатися [спеціальними інтернет-інструментами](#).

Практичні поради для розвитку пам'яті

Дослухайтесь до законів пам'яті, що перевірені часом та методами, які використовували видатні діячі з добре розвинутою здатністю до запам'ятовування.

Закон осмислення, або правило «5 “Чому?”»

Вивчаючи новий матеріал, поставте питання «Чому?» п'ять разів поспіль, щоб дійти до суті. Адже, щоб дійсно опанувати нову інформацію, знати – недостатньо, потрібно розуміти.

Закон дії

Як свідчить [піраміда навчання](#), найкраще запам'ятовується та інформація, яка була застосована на практиці.

Закон повторення

Найкраще буде засвоєна та інформація, яка була повторена мінімум тричі, краще 4 рази.

Перше повторення – відразу після прочитання, друге – через 20 хвилин після першого, третє – через 8 годин після другого, четверте – через добу після третього.

Інтерв'ю щодо розвитку власних когнітивних здібностей з видатним нейробіологом сучасності – Тетяною Чернігівською

Метод Піфагора

Давньогрецький філософ і математик Піфагор відрізнявся неймовірною пам'яттю. Для її розвитку він рекомендував просту, але надзвичайно ефективну вправу: перш ніж заснути, потрібно уважно, до дрібниць згадати, як пройшов день. Потім відповісти на три питання:

- Що я зробив?
- Чого не зробив?
- Що мені залишилося зробити?

Метод Олександра Алехіна

Олександр Алехін – один з найсильніших шахістів світу. Він мав феноменальну пам'ять, завдяки якій міг вести партії одночасно на 32 дошках, і кожна з них – відтворити протягом декількох років.

Секрет непересічної пам'яті він формулював просто: з дитинства 8 годин гри в шахи щодня.

Дослідження показали, що шахи – не просто гра, а потужний тренажер пам'яті. Так, діти, які грають в шахи, запам'ятовують новий текст у 3 рази швидше за однолітків, які не практикують цю гру.

Метод Марка Твена

Письменник Марк Твен був непересічним оратором, причому у нього практично не було конспектів. Секрет успіху – авторський метод структуризації інформації.

Будь-яку свою доповідь Марк Твен умовно ділив на 5 частин, до кожної з них він створював відповідне зображення. На цьому малюнку він графічно відтворював найяскравіший момент виступу, про який хотів розповісти публіці. Це забезпечувало йому можливість доповідати за певною темою протягом кількох годин.

Флеш-картки у навчальному процесі: коли знання можна побачити

Ви напевне бачили, як ведучі ток-шоу чи студенти перед доповіддю прискіпливо розглядають спеціальні картки. Або люди, які бажають вивчити іноземну мову, носять із собою цілі стоси папірців з окремими словами. Навіщо це? Усе дуже просто: для успішного засвоєння потрібної інформації. Саме для цього існує методика роботи з флеш-картками. Адже матеріал, який сприймається візуально та повторюється нами кілька разів, значно краще засвоюється мозком і надовго запам'ятовується.

Суть методики роботи з флеш-картками

Суть методики використання флеш-карток у тому, щоб через певні проміжки часу вивчати та перевіряти інформацію, яка подається на спеціальних картках (у вигляді слів, чисел, зображень тощо). Дані на них розміщуються з обох боків. Наприклад, на одному знаходиться запитання (хімічна формула або дата), а на іншому – відповідь чи коротке пояснення. Такі флеш-картки називають «фізичними» (їх можна тримати в руках). Також існують ще й онлайн-картки, які стають дедалі популярнішими, адже гаджети нині є ледь не в кожного.

Донедавна флеш-картки використовували здебільшого для вивчення іноземної мови (насамперед лексики). Та зараз їх однаково успішно задіюють для запам'ятовування матеріалу з будь-якого навчального предмету. Наприклад, це можуть бути пам'ятки архітектури (історія), фразеологізми (українська мова) чи формули хімічних сполук (хімія). Робота з такими картками спрямована на візуальне сприйняття інформації та побудову асоціативних рядів. Крім того, використання флеш-карток базується на ігровому принципі, що дозволяє зацікавити дітей, додати навчанню змагального запалу.

Для кращого запам'ятовування використання флеш-карток поєднують із методикою «розділеного повторення». Так, матеріал не лише вивчають за допомогою карток, а й кілька разів перевіряють якість його запам'ятовування (дотримуючись певної періодичності). Це дозволяє значно краще засвоювати інформацію, виокремити проблемні питання та зосередитися на їх вирішенні.

Алгоритм використання флеш-карток

Як користуватися флеш-картками? Усе дуже просто: вивчаючи певний обсяг матеріалу, вчитель виокремлює основну інформацію (наприклад, сукупність дат із теми чи перелік назв та авторів літературних творів) та формує набір флеш-карток. Під час роботи з ними інформація буде розділена на чотири групи: незнайома, малознайома (вивчення вже почалось), добре засвоєна та складна для сприйняття (потребує додаткового повторення). На практиці це має такий вигляд:

1. Заздалегідь підготуйте чотири невеликі коробки (наприклад, із картону) та потрібну кількість карток.

Усі флеш-картки покладіть до однієї зі скриньок (назвемо її «основною»). Запропонуйте учню взяти з неї 10-20 карток і вивчати їх протягом дня. Наступної доби попросіть дитину покласти опрацьовані картки до нової коробки (наприклад, «першої»). Після цього запропонуйте школяреві взяти з основної скриньки новий набір флеш-карток.

2. Після того, як у першу коробку буде покладено 50-60 карток, попросіть учня дістати їх звідти і повторити матеріал.

Трохи згодом перевірте знання дитини: покажіть їй флеш-картки та попросіть називати правильні відповіді. Якщо інформація з картки добре запам'яталася, її можна перемістити до другої коробки, а якщо ні – повернути картку до основної скриньки. Слідкуйте, щоб учень відповідав чесно і не плував знання матеріалу та його впізнавання.

3. Коли у другій скриньці буде близько 30-40 флеш-карток, знову запропонуйте школяреві перевірити знання.

Якщо дитина швидко та правильно відповідає на запитання, помістіть картку до третьої коробки. Коли ж матеріал не вдалося вивчити – покладіть картку до основної скриньки.

4. Флеш-картки, які знаходяться у третій коробці, можна вилучати з процесу вивчення, а зафіксовану на них інформацію вважати закріпленою.

Але для кращого запам'ятовування варто періодично повторювати навіть те, що добре відомо. Саме так знання будуть успішно переходити із короткотривалої до довготривалої пам'яті.

Варто пам'ятати, що кожна дитина має власний темп запам'ятовування. Тож періодичність вивчення та повторення флеш-карток, а також необхідну кількість карток у кожній скриньці варто обирати індивідуально. Так само це стосується й різних навчальних предметів, адже іншомовні слова можна засвоювати значно швидше, ніж, наприклад, інформацію про пам'ятки архітектури. Загалом за допомогою флеш-карток можна вивчати новий матеріал, готуватися до контрольних робіт чи іспитів, перевіряти якість знань та поглиблювати їх.

Як зробити використання флеш-карток ще ефективнішим?

1. Запропонуйте дитині самостійно створювати флеш-картки. Так інформація буде засвоюватися вже на етапі підготовки матеріалів.
2. Поясніть учням, що вивчення флеш-карток не потребує багато часу (одна така сесія може тривати всього 10-15 хвилин).
3. Переконайте дітей систематично працювати з картками. Попросіть їх намагатися робити це щодня (як тільки з'являється час та можливість).
4. Наголошуйте на тому, що інформацію потрібно дозувати. Не варто навіть намагатися вивчити все й одразу.
5. Навчіть дітей розділяти складний матеріал на складові. Адже метод флеш-карток працює за принципом «одне запитання – одна відповідь».
6. Мотивуйте школярів самостійно перевіряти свої знання, влаштовувати навчальні змагання з однокласниками.
7. Просіть дітей завжди озвучувати інформацію з карток. Це дозволить швидко виявити помилки та додатково залучити слуховий канал сприйняття інформації.
8. Наполягайте на тому, щоб школярі завжди вивчали флеш-картки з обох боків (так легше простежити зв'язок між запитанням та відповіддю).
9. Намагайтеся робити матеріал флеш-карток цікавим, пропонуйте дітям використовувати яскраві асоціації.
10. Створюючи флеш-картки, поєднуйте використання слів та зображень (для додаткової візуалізації).

Секрети успішної взаємодії учителя та учнів у позаурочний час

Кожному з учителів хоча б раз у його «педагогічному житті» телефонували/писали пізно ввечері/вночі учні/їхні батьки, щоб спитати про те, яке домашнє завдання задано на завтра, які оцінки має їхня дитина, як треба виконувати певні вправи чи розв'язувати задачі та ін. Багато хто з педагогів не хоче давати свій номер телефону учням та їхнім батькам, чудово розуміючи, що рано чи пізно виникне ситуація, за якої пролунає телефонний дзвінок у той час, коли кожна людина розраховує на тишу і відпочинок. Але кожен учитель розуміє, що такі дзвінки спричинені певною проблемою, яку необхідно обов'язково вирішити. Що ж робити?

Давайте спробуємо організувати спілкування у позаурочний час таким чином, щоб це було зручно всім.

Що найчастіше турбує батьків та учнів?

Оцінки, домашнє завдання (що задано і як це виконувати), розклад уроків та інші організаційні моменти – коли починаються канікули, коли їдемо на екскурсію, коли відбудуться батьківські збори та ін.

Як швидко і просто налагодити зв'язок з учнями і батьками у позаурочний час?

Спробуйте один із запропонованих способів.

1. Розробити й узгодити з усіма зацікавленими сторонами **правила спілкування** у неробочий час.

Сформулюйте їх разом із дітьми, вислухайте та обговоріть пропозиції школярів. Поміркуйте разом про те, які питання є терміновими, а які можуть зачекати. Нагадайте про «чарівні слова» – «будь ласка», «дякую», «перепрошую» тощо, поясніть, що саме вони роблять комунікацію легкою і простою.

Ваші правила спілкування можуть бути такими:

- не турбуй, будь ласка, учителя або інших учнів у вихідні чи у час відпочинку (наприклад, з 20.00 до 8.00);
- подумай, чи справді твоя проблема невідкладна, можливо, ти зможеш упоратися самостійно;

- не очікуй на миттєву відповідь у той час, який було визначено як час відпочинку (наприклад, 20.00 до 8.00);
- якщо телефонуєш занадто пізно, не забудь перепросити і подякувати за те, що людина присвятила тобі свій особистий час;
- будь ласка, не забувай: виявляючи повагу до інших, ти, у першу чергу, поважаєш себе.

2. Заведіть класний **чат-щоденник**, де буде знаходитися вся важлива інформація: домашні завдання і поточні організаційні питання. Запросіть стати учасниками чату батьків та інших учителів, які викладають у вашому класі. Хто відповідатиме за наповнення такого щоденника? Наприклад, черговий учень. Це буде ваш додатковий інструмент виховання відповідальності, а можливо, й чиясь почесна місія. Але важливою умовою тут буде чітка домовленість про те, до котрої години інформація має бути викладена в чаті.

3. Створіть **Гугл-диск**, доступ до якого отримають усі батьки та учні класу. Там можуть зберігатися необхідні для вас і цікаві для батьків документи:

- тематичний план;
- домашні завдання;
- електронні версії підручників;
- форми для поточних опитувань;
- завдання для самостійної роботи учнів;
- індивідуальні завдання у вигляді Гугл-форм для тих, хто пропустив заняття або просто хоче додатково розібратися у матеріалі.

Це буде зручно, оскільки ви матимете постійний доступ до документів, і корисно для батьків, які зможуть подивитися, як дитина працює, допомогти їй розібратися у складних моментах, разом виконати певні завдання.

4. Створіть **власний сайт**, який міститиме всю необхідну інформацію:

- тематичний план;
- домашні завдання;
- електронні версії підручників;
- завдання для самостійної роботи і поточних опитувань учнів;

- індивідуальні завдання;
- презентації і розробки уроків;
- учнівські роботи і проекти;
- чат із зворотним зв'язком.

Деякі матеріали можуть бути представлені постійно, деякі (за необхідності) змінюватися. Цікаво буде час від часу пропонувати у коментарях висловлювати пропозиції щодо проведення уроків або вивчення окремих тем (можливо, щось було важко зрозуміти, щось потребує додаткового опрацювання або ви хочете обрати іншу форму роботи – провести екскурсію, урок-подорож та ін.).

5. Використайте можливості [ресурсів](#), про які вже розповідав «На Урок», що дозволяють створювати електронні класні журнали, завантажувати навчальні матеріали, формувати тестові та інші завдання. При цьому доступ до матеріалів може бути наданий як учителям, так і учням та їхнім батькам.

Застосувавши один із запропонованих способів, ми не тільки полегшимо собі життя, але й допоможемо дітям, навчивши їх дотримуватися правил, планувати свій день, організовувати і здійснювати процес спілкування з різними людьми.

